

Het is maar hoe je het zegt

Attitudeonderzoek naar de buitenlandse accenten van NT2-sprekers

Bachelorscriptie Nederlandse Taal & Cultuur

Naam: Judith Ridder

Studentnummer: 3156850

E-mail: j.ridder1@students.uu.nl

Begeleider: J. Nortier

Tweede lezer: S. Sudhoff

Datum: 26-01-2012

Inhoud

Samenvatting	4
Voorwoord	5
1. Inleiding	6
2. Theoretisch kader	7
2.1 Begrippen en definities	7
2.1.1 Allochtoon versus autochtoon	7
2.1.2 Taalattitude	8
2.1.3 Taal en identiteit	9
2.1.4 Markers, stereotypes en het projectieprincipe	10
2.1.5 De Contacthypothese	11
2.2 Onderzoek naar taalattitudes	12
2.2.1 Onderzoeken in Nederland	13
2.2.2 Onderzoeken in het buitenland	14
2.3 Immigranten in Nederland	16
2.3.1 Attitudes ten opzichte van immigranten	16
2.3.2 Attitudes ten opzichte van het Duits en Duitsers	17
2.3.3 Toestroom nieuwe immigranten	20
3. Onderzoeksvragen en hypothesen	22
4. Materialen en methode	24
4.1 De geluidsfragmenten	24
4.1.1 De sprekers	24
4.1.2 De tekst	24
4.1.3 De opname	25
4.2 De vragenlijsten	25
4.3 De respondenten	26
5. Resultaten	28
5.1 Resultaten persoonlijkheidskenmerken	28
5.1.1 De drie dimensies aantrekkelijkheid, status en sociale afstand	28
5.1.1.1 Aantrekkelijkheid	28
5.1.1.2 Status	29
5.1.1.3 Sociale afstand	31
5.1.1.4 Vergelijking van de drie dimensies	33
5.1.2 Resultaten op basis van mate van contact	34
5.1.3 Resultaten op basis van mate van accent	36

5.2 Resultaten identificatietaak	37
5.2.1 Nederlands versus buitenlands	38
5.2.2 Identificatie allochtone sprekers	38
5.2.2.1 Correcte identificaties	38
5.2.2.2 Incorrecte identificaties	39
5.2.3 Resultaten op basis van mate van contact	41
6. Conclusies	43
7. Discussie	48
7.1 Kritische beschouwing	48
7.1.1 De respondenten	48
7.1.2 De geluidsfragmenten	49
7.1.3 De online-enquête	50
7.1.4 De resultaten	50
7.2 Voorstellen voor vervolgonderzoek	50
Literatuurlijst	52
Bijlage 1 Teksten Toon Tellegen	55
Bijlage 2 De vragenlijst	64

Samenvatting

In dit onderzoek staat de attitude die autochtoon Nederlanders hebben ten opzichte van buitenlandse accenten centraal. Vijftien jaar geleden is hier grootschalig onderzoek naar gedaan door Doeleman (1998). De attitude ten opzichte van Turkse en Marokkaanse accenten was het negatiefst. Het Duitse accent kreeg veel status toegeschreven, meer dan sprekers met een Surinaams en Antilliaans accent, maar werd als weinig aantrekkelijk beschouwd en respondenten prefereerden bovendien een grotere sociale afstand met Duitsers dan met Surinamers en Antillianen. In dit onderzoek wordt bekeken of deze attitudes in de afgelopen jaren veranderd zijn.

Ter uitvoering van dit onderzoek werd gebruik gemaakt van een online-enquête die is ingevuld door vijftig autochtoon Nederlandse respondenten, allen tussen de 17 en 33 jaar. De enquête bestond uit tien geluidsfragmenten die gepaard gingen met elk een vragenlijst. Deze vragenlijst bestond uit een evaluatietask en een identificatietask. In de eerste task werd gevraagd om de sprekers van de geluidsfragmenten te beoordelen op drie dimensies: aantrekkelijkheid, status en sociale afstand. Ook werd er gevraagd naar hoe buitenlands de respondenten de sprekers vonden klinken. In de tweede task werd gevraagd het herkomstland van de sprekers te identificeren. Verder werd ook de mate van contact van de respondenten met leden van bepaalde etnische groepen bevestigd.

De geluidsfragmenten werden ingesproken door tien verschillende sprekers. Allen waren mannen tussen de 24 en 45 jaar. Twee van hen waren autochtoon Nederlander. Van de overige acht kwamen er twee uit elk van de volgende landen: Turkije, Suriname, Kroatië en Duitsland.

Uit statistische analyse van de resultaten bleek onder andere dat sprekers van het Standaardnederlands het positiefst worden beoordeeld. Dit is in overeenstemming met de Sociale Identiteitstheorie. Hierna werden de Duitse sprekers op alle dimensies het positiefst beoordeeld. Dit is dus een verandering ten opzichte van vijftien jaar geleden. Na de Duitsers kwamen de Surinaamse sprekers. De Turkse en Kroatische sprekers werden het negatiefst beoordeeld. Identificatie van de Kroatische sprekers bleek moeilijk: zij werden veelal aangezien voor Marokkanen en Turken. Dit kan verklaren waarom zij ongeveer dezelfde beoordelingen kregen als de Turkse sprekers.

Uit statistische analyse van de resultaten bleek geen effect van de mate van contact met leden van de betreffende etnische groepen op de beoordeling. Ook kwam er geen significant effect naar voren van de mate van waargenomen accent op de beoordeling. De respondenten lijken daarmee de sprekers te beoordelen middels etnische stereotypering en niet aan de hand van de mate van buitenlandsheid.

Uit de resultaten kan geconcludeerd worden dat ongeaccentueerde spraak, net als vijftien jaar geleden, nog steeds het positiefst beschouwd wordt. De attitude ten opzichte van het Duitse accent is positief veranderd ten opzichte van vijftien jaar geleden. Kroatische accenten worden weinig herkend en veelal voor een Midderraans accent (Turks of Marokkaans) aangezien. Hierdoor worden zij, net als de Turkse accenten, zeer negatief beoordeeld. Net als vijftien jaar geleden wordt er dus nog steeds negatief naar de spraak van deze groepen gekeken.

Voorwoord

Tijdens mijn bachelor Nederlandse Taal en Cultuur heb ik altijd enorm opgezien tegen de periode waarin ik mijn eindwerkstuk zou moeten schrijven. Ik zag het als een grote hobbel in de weg naar mijn diploma: eentje waar ik wel over zou moeten komen om de weg naar mijn diploma voort te kunnen zetten. Gelukkig kon ik een onderwerp vinden waarin mijn interesse lag (en nog steeds ligt): taalattitudes en buitenlandse accenten. Ik was vooral blij dat ik mij binnen dit onderwerp ook voor een deel specifiek op het Duitse accent kon richten. Gezien mijn gedeeltelijke Duitse afkomst ben ik zeer geïnteresseerd in alles wat met Duitsland te maken heeft, en als student bij een taalstudie natuurlijk met name in de Duitse taal.

Maar het schrijven van deze scriptie ging zeker niet zonder slag of stoot. Het vinden van sprekers met een bepaald allochtoon accent bleek heel moeilijk. Mijn eigen vriendenkring is niet multicultureel, dus ben ik daarbuiten hard op zoek geweest naar sprekers die voldeden aan mijn criteria. Het verbaasde me hoeveel mensen zeggen mee te willen werken, maar vervolgens niets meer van zich laten horen of niet op komen dagen op afspraken. Ik heb hierdoor inmiddels een hoop meer respect gekregen voor onderzoekers.

In dit voorwoord wil ik graag nog een aantal mensen bedanken. Ten eerste mijn grote zus Laura, mijn redder in nood, die met veel moeite, maar ook met grote vastberadenheid maar liefst vier sprekers wist te vinden, net toen ik niet meer wist waar ik moest zoeken. Ten tweede wil ik ook mijn vriendin Tessel, het SPSS-wonder, bedanken voor het helpen met de analyses. Natuurlijk wil ik ook mijn dank betuigen aan mijn begeleidster, Jacomine Nortier, voor het begeleiden en het inspireren voor dit onderwerp. Verder wil ik ook graag mijn dank betuigen aan alle sprekers die dit onderzoek mogelijk hebben gemaakt. Tot slot gaat mijn dank uit naar alle respondenten die de tijd hebben genomen om mijn enquête in te vullen. Zonder respondenten geen resultaten, dus mijn dank is groot!

Ik presenteer in dit verslag het eindresultaat van mijn onderzoek. Hiermee is de grote hobbel, waar ik zo tegenop zag, dan toch eindelijk zo goed als overwonnen.

Gouda, januari 2012

Judith Ridder

1. Inleiding

Migratie en integratie zijn in onze huidige samenleving veelbesproken onderwerpen. Iedereen heeft wel een mening over 'de buitenlanders', of die nu overwegend negatief (met name in het geval van niet-westerse, laagopgeleide immigranten) of positief is.

Allochtonen worden gestimuleerd de Nederlandse taal te leren beheersen om zo goed mogelijk mee te kunnen draaien in de Nederlandse samenleving. Naast inburgerings- en taalcurssussen voor immigranten, krijgen ook allochtone kinderen vaak extra taallessen op school om het Nederlands goed onder de knie te krijgen. Sommige Nederlanders zijn zelfs, al dan niet ten onrechte, van mening dat allochtonen ook binnenshuis hun oorspronkelijke taal zouden moeten vervangen door het Nederlands. Desondanks, of eigenlijk gelukkig, blijven velen daar uiteraard hun moedertaal spreken.

Ondanks al deze aandacht voor de beheersing van de Nederlandse taal, blijven veel allochtonen een waarneembaar buitenlands accent houden wanneer zij Nederlands spreken, ook al is hun gebruik van grammatica nog zo goed. Zolang de spraak van degene met het buitenlandse accent maar verstaanbaar en begrijpelijk is, zou je kunnen denken dat er niet zoveel aan de hand zou moeten zijn. Maar uit sociolinguïstisch onderzoek is gebleken dat accenten een sociaalwaarderende betekenis hebben (Van Heuven & De Vries 1983: 183). Sprekers met een allochtoon accent worden door autochtonen veelal negatiever beoordeeld dan sprekers zonder allochtoon accent.

Inmiddels vijftien jaar geleden is uitgebreid onderzoek gedaan door Doeleman (1998), waarin zij autochtonen de spraak van allochtonen met een Duits, Turks, Marokkaans, Engels, Antilliaans en Surinaams accent liet beoordelen. Uit dit taalattitudeonderzoek kwam onder meer naar voren dat hoewel aan de Duitse sprekers door de respondenten meer status werd toegeschreven dan aan de Surinaamse en Antilliaanse sprekers, zij wel minder aantrekkelijk werden gevonden en er een grotere sociale afstand gewenst werd dan met de Surinaamse en Antilliaanse sprekers. In vijftien jaar kan echter veel veranderen: de steeds prominentere aanwezigheid van de Europese Unie, groeiende spanningen tussen westerlingen en niet-westerlingen (en dan met name islamieten), de populariteit van Geert Wilders, die veel commentaar heeft op met name de Islam en pleit voor een strikt immigratiebeleid, etc. In dit onderzoek zal bekeken worden wat de huidige attitude is die autochtone Nederlanders hebben ten opzichte van een aantal buitenlandse accenten (Duits, Turks, Surinaams en Kroatisch). Hoofdstuk 2 betreft het theoretisch kader, waarin de in dit onderzoek toegepaste begrippen als taalattitude, allochtoon en Standaardnederlands worden gedefinieerd en de relevante literatuur besproken. In hoofdstuk 3 worden de onderzoeksvragen en hypothesen uiteengezet, gevolgd door de onderzoeksopzet in hoofdstuk 4. Hoofdstuk 5 bespreekt vervolgens de gevonden resultaten van het onderzoek, gevolgd door de conclusies in hoofdstuk 6 en de discussie in hoofdstuk 7.

2. Theoretisch Kader

2.1 Begrippen en definities

2.1.1 Allochtoon versus autochtoon

Het begrip allochtoon wordt veel gebruikt in het dagelijks leven, vooral in de media. Consensus over wat dit begrip precies inhoudt, lijkt te ontbreken: noemen we kinderen van immigranten die in Nederland zijn ook nog allochtoon? En derde en vierde generaties kinderen? En wanneer noem je iemand dan een autochtoon? In deze scriptie zal ik de definities van het Centraal Bureau van Statistiek (CBS) hanteren¹. Het CBS definieert een 'allochtoon' als volgt:

Persoon van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren. Er wordt onderscheid gemaakt tussen personen die zelf in het buitenland zijn geboren (de eerste generatie) en personen die in Nederland zijn geboren (de tweede generatie). Ook wordt onderscheid gemaakt tussen westerse en niet-westerse allochtonen.

Het CBS maakt dus een onderscheid tussen westerse en niet-westerse allochtonen. Onder een westerse allochtoon wordt een allochtoon met als herkomstgroepering een van de landen in Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika en Oceanië, of Indonesië of Japan verstaan². Onder de niet-westerse allochtonen vallen allochtonen met als herkomstgroepering een van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije³. Onder het begrip herkomstgroepering verstaat het CBS het kenmerk dat weergeeft met welk land een persoon verbonden is op basis van het geboorteland van de ouders of van zichzelf.

Het CBS maakt ook onderscheid tussen eerste- en tweedegeneratie allochtonen. Een eerstegeneratieallochtoon is volgens het CBS een persoon die in het buitenland is geboren en van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren⁴. Een tweedegeneratieallochtoon definiëren zij als een persoon die in Nederland is geboren en van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren.

Een autochtoon wordt door het CBS ten slotte als volgt gedefinieerd:

Persoon van wie de beide ouders in Nederland zijn geboren, ongeacht het land waar men zelf is geboren.

Cijfers van het CBS geven aan dat in 2011 de totale populatie van Nederland 16 655 799 mensen bedroeg⁵. Hiervan vallen 3 427 019 personen (20.6% van de totale bevolking)

¹ <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm>

² <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=1057>

³ <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=1013>

⁴ <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=950>

⁵ <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=37325&D1=a&D2=0&D3=0&D4=0&D5=0-4,137,152,215,232&D6=0,4,9,%28I-1%29-I&HDR=G2,G1,G3,T&STB=G4,G5&VW=T> en

<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=37713&D1=0,3,6&D2=0&D3=0,4,7-8,10,14,18,20-21,24,27-29,33,35-36,38-39,42-43,49-50&D4=0&D5=I&HDR=T,G2&STB=G1,G3,G4&CHARTTYPE=0&VW=T>

onder de groep allochtonen. Deze groep bestaat uit 1 899 245 niet-westerse allochtonen en 1 527 774 westerse allochtonen. De grootste groep allochtonen wordt gevormd door de Turken, met 388 967 personen. De groep Surinamers in Nederland bestaat uit 344 734 personen en de groep allochtonen met Duitse afkomst uit 378 581 personen. De groep Duitse allochtonen is de op een na grootste groep binnen de westerse allochtonen (enkel de groep Indonesische allochtonen, bestaande uit 380 047 personen, is groter). In onderstaande tabel (tabel 1) staan alle gegevens nogmaals overzichtelijk bij elkaar.

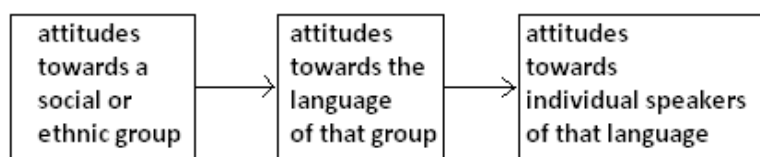
Tabel 1. Allochtonen in Nederland in 2011 (CBS)

	Totaal aantal	Percentage van de totale bevolking	Aantal Eerstegeneratie	Aantal tweedegeneratie
Totale bevolking	16 655 799	100.0%	-	-
Autochtonen	13 228 780	79.3%	-	-
Allochtonen	3 427 019	20.6%	1 735 217	1 691 802
Westerse allochtonen	1 527 774	9.2%	665 865	861 909
Niet-westerse allochtonen	1 899 245	11.4%	1 069 352	829 893
Turken	388 967	2.3%	197 042	191 925
Surinamers	344 734	2.1%	184 453	160 281
Voormalig Joegoslavië	79 962	0.5%	52 554	27 408
Duitsers	378 581	2.3%	107 673	270 908

2.1.2 Taalattitude

Taalattitudes zijn de gevoelens die mensen hebben over hun eigen taal of de talen van anderen (Crystal 1992, aangehaald in Ike 2006: 7). Talen zijn geen objectieve, sociaal neutrale communicatie systemen, maar zijn in zekere mate verbonden met de sociale evaluatie en de attitudes ten aanzien van talen (Appel & Muysken 1987: 16). De hieraan ten grondslag liggende aanname is dat in een gemeenschap sociale groepen bepaalde attitudes hebben ten opzichte van elkaar, gebaseerd op hun onderling verschillende sociale posities. Deze algemene attitudes beïnvloeden de attitudes ten aanzien van aspecten die karakteriserend zijn voor deze groepen, zoals taal. Deze attitudes beïnvloeden op hun beurt weer de attitudes die men heeft ten aanzien van individuele leden van de groepen. Dit proces staat weergegeven in onderstaande figuur 1.

Figuur 1. Schema betreffende formatie van attitudes (Appel & Muysken 1987: 16)

Taalattitudes zijn dus eerder gebaseerd op sociale noties, zoals de status die een groep en daarmee de taal heeft, dan op puur linguïstische gronden. Het is de vraag of talen überhaupt objectief met elkaar te vergelijken zijn en of er dus gezegd kan worden dat de ene taal beter is dan de ander, zoals verondersteld wordt door de *inherent value hypothesis* (Giles 1979, aangehaald in Appel en Muysken 1987: 19). Tegenwoordig overheerst de opvatting dat dit niet zo is: er kan niet gezegd worden dat ene taal beter is dan de andere, maar wel dat die ene taal meer waardering krijgt op basis van sociale noties. Zo kan de ene groep sprekers van een taal bijvoorbeeld meer prestige of status hebben en daarom wordt die taal ook als beter of mooier beschouwd. Over het algemeen geldt dat hoe hoger de status van een groep mensen is, des te positiever de attitudes over aspecten van die groep zijn. Dit wordt ook wel de *imposed norm hypothesis* genoemd (Giles 1979, aangehaald in Appel en Muysken 1987: 19).

Op basis van iemands taal en spraak, maakt men een inschatting van de etnische, sociale of regionale groep waartoe iemand behoort (Boves & Gerritsen 1995: 301). Accenten worden herkend als kenmerken van de sociale identiteit van anderen. Aan de hand van deze accenten kan worden bepaald of diegene bij de eigen groep (*in-group*) of bij een andere groep (*out-group*) hoort, waarmee ook de attitudes die men heeft ten opzichte van de betreffende groep worden geactiveerd. Men heeft vaak een minder positieve attitude ten aanzien van out-groups dan van de eigen in-group. Hierover meer in subparagraaf 2.1.3 en 2.3.1.

2.1.3 Taal en identiteit

Taal is niet alleen een middel om mee te communiceren, maar draagt ook bij aan de identiteit van de groep sprekers van die taal en daarmee ook aan de identiteit van een individu die tot de groep behoort. Deze groepsidentiteit wordt ook wel eens de etnische identiteit of etniciteit van een groep genoemd. Appel en Muysken (1987: 12) stellen dat een groepsidentiteit alles bevat waarmee deze zich kan onderscheiden van een andere groep, waaronder dus taal, religie en cultuur.

De *Sociale Identiteitstheorie* (SIT) betreft *intergroup*-relaties waarin taal een van de vele symbolen is die individuen strategisch kunnen gebruiken wanneer ze grenzen tussen groepen testen of willen behouden. De theorie stelt dat mensen zich met meerdere identiteiten kunnen identificeren, waarvan sommige identiteiten meer persoonlijk en andere identiteiten meer groepsgericht zijn (Tajfel 1978, aangehaald in Meyerhoff 2006: 70-71). Bailey (2007: 344-346) sluit zich hier bij aan en betoogt dat deze sociale identiteit niet gezien moet worden als een statisch attribuut van een individu of groep, maar als een continu proces van sociale differentiatie. Met andere woorden, de identiteit wordt sociaal geconstrueerd en verandert dus steeds: een individu presenteert zich aan de hand van een op dat moment door hem of haar beoogde identiteit. Bailey betoogt dat 'social identity is not what one is, but what one counts as in a particular time and place.' (Bailey 2007: 345).

De SIT veronderstelt ook dat men verschillende attitudes heeft ten aanzien van de sociale groepen die men differentieert. Meyerhoff (2006: 72) stelt dat:

As a general rule, group identities are presumed to stabilize in contrast with other group's identities, and this element of comparison or contrast translates into some groups being seen more positively than others. It is also a general rule that we try to find some basis for seeing groups we identify with in a better light than the ones we are contrasting them with. So the differentiation between groups has a useful social function. In order to feel good about Us, we need a Them to compare ourselves to.

De SIT benadrukt dus ook dat de eigen in-group vaak positiever beoordeeld wordt dan de out-group. Wanneer iemand zich meer met een groep kan identificeren, zal hij/zij deze groep over het algemeen als positiever beschouwen dan een groep waarmee hij/zij zich in mindere mate identificeert. Meer hierover in subparagraaf 2.3.1.

2.1.4 Markers, stereotypes en het projectieprincipe

In subparagrafen 1.1.2 en 1.1.3 is duidelijk gemaakt dat sociale factoren een belangrijke rol spelen in het beoordelen van talen en accenten. Taal kan dus fungeren als groepsmarkeerder. Aan de hand van iemands spraak, kan diegene (al dan niet bewust) als lid van een bepaalde sociale groep worden geïdentificeerd. Deze identificatie treedt vaak op aan de hand van *markers*, die al dan niet zijn doorgegroeid tot stereotypes. Meyerhoff definieert deze begrippen als volgt (2006: 292, 296):

Marker: A variable that speakers are less aware of than a stereotype, but which shows consistent style effects.

Stereotype: A linguistic feature that is widely recognized and is very often the subject of (not always strictly accurate) dialect of performances and impersonations.

Markers en stereotypes zijn dus bepaalde linguïstische variabelen die onderdeel zijn van een accent. Het accent, met de bijbehorende markers, kan als indicator fungeren van de etnische groep waartoe de spreker behoort: het maakt duidelijk wat de etnische herkomst van een spreker is. Als de spreker herkend wordt als lid van een bepaalde etnische groep, kunnen stereotypen van deze groep (betreffende cultuur of persoonskenmerken) geprojecteerd worden op deze spreker en op deze manier gebruikt worden in de beoordeling van de persoonlijkheid van de spreker (Doeleman 1999: 137)⁶. Doeleman noemt dit het projectieprincipe. Dit principe stelt dus dat projectie van stereotypen betreffende de sociale groep waartoe de spreker behoort alleen mogelijk is wanneer de spreker als lid van die groep geïdentificeerd wordt. Stel dat een bepaalde etnische groep wordt gezien als agressief,, dan zou volgens het

⁶ Het begrip 'stereotype' in deze context betreft een ander soort stereotype dan de linguïstische stereotypen die ik eerder gedefinieerd heb aan de hand van Meyerhoff. Hier wordt het begrip in bredere zin bedoelt, namelijk als 'a mental image or set of beliefs which a person holds about most members of a particular social group' (Oskamp 1991, aangehaald in Doeleman 1999: 137).

projectieprincipe dit stereotype op de spreker die als lid van deze groep herkend wordt, geprojecteerd worden en wordt de spreker zelf ook als agressief beoordeeld.

2.1.5 De Contacthypothese

Naast het projectieprincipe is er ook de *Contacthypothese*. Deze hypothese veronderstelt dat contacten tussen groepen een positieve invloed hebben op de visies, ideeën en evaluaties ten opzichte van de betreffende groepen (Doeleman 1998: 24). Mensen die veel contact hebben met leden van immigrantengroepen, zullen een positievere attitude hebben ten opzichte van hen dan mensen die geen of weinig contact met hen hebben.

Veel contact hoeft echter niet per se tot een positievere attitude te leiden, zo benadrukken Mason & Verkuyten (1993, aangehaald in Doeleman 1998: 24). Wanneer iemand slechte ervaringen heeft met een of meerdere leden van de andere groep of wanneer iemand erachter komt dat de verschillen tussen de twee groepen groter zijn dan verwacht, kan dit de attitude ook negatief beïnvloeden. Ook Matera et al. (2011: 777-778) benadrukken dat veel contact een negatieve invloed kan hebben. Wanneer er veel contact is tussen een in- en een out-group en beide erg op elkaar (beginnen te) lijken, kan dit gevoelens van concurrentie oproepen en kan de behoefte ontstaan zich toch van elkaar te onderscheiden.

Doeleman (1998: 24) benadrukt dat de richting van de causale relatie tussen contact en vooroordelen nog niet duidelijk is. Vermindert veel contact de vooroordelen of zorgen de vooroordelen juist voor een mindere mate van het zoeken naar contact? Over het algemeen wordt aangenomen dat interetnisch contact geassocieerd wordt met positievere etnische attitudes.

Doeleman (1998: 328) concludeert uit haar eigen resultaten het volgende:

De mate van contact van de autochtone respondenten met leden van allochtone groepen had een positief effect op de beoordeling van deze groepen, totdat de mate van contact zo frequent werd, of het contact zo nabij was, dat de respondenten (het gevoel hadden dat ze) in competitie waren met de leden van de allochtone groepen. Dit laatste kan bij respondenten die veel allochtonen in hun omgeving kennen, geleid hebben tot het vermijden van contact.

Hiermee ondersteunt zij tot op zekere hoogte de Contacthypothese.

2.2 Onderzoek naar taalattitudes

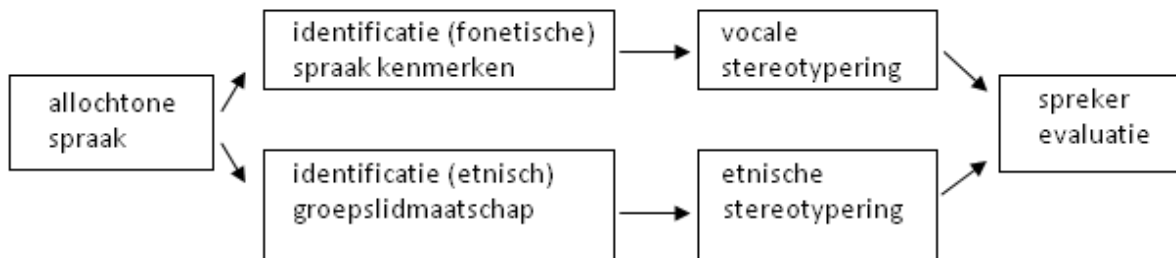
2.2.1 Onderzoeken in Nederland

Er zijn in Nederland in het recente verleden drie belangrijke onderzoeken geweest naar taalattitudes ten opzichte van allochtone spraak: het al eerder aangehaalde onderzoek van Doeleman (1998) en het hierop gebaseerde onderzoek van Jongenburger (2002).

Doeleman onderzocht wat de reacties zijn van autochtone luisteraars op allochtoon geaccentueerd Nederlands en hoe deze reacties verklaard kunnen worden. Hierbij keek ze naar de evaluatie van persoonlijkheidskenmerken van allochtone

sprekers door autochtone Nederlanders op basis van korte spraakfragmenten. Ze stelde een model op dat twee mogelijke verklaringen voor de evaluatie van de sprekers geeft (zie onderstaand figuur 2).

Figuur 2. Procesmodel van autochtone reacties op allochtone spraak (Doeleman 1999: 139)

Volgens dit procesmodel zijn er twee routes die de twee mogelijke verklaringen geven. Beide routes beginnen bij eenzelfde bron, namelijk de geaccentueerde spraak. Volgens de bovenste route vindt sprekerevaluatie plaats via vocale stereotypering. Hierbij worden fonetische spraakkenmerken (bijvoorbeeld langzaam spreken) geassocieerd met bepaalde persoonlijkheidskenmerken (bijvoorbeeld lui zijn). Wanneer een autochtone hoorder namelijk geen allochtoon accent waarneemt, zou hij/zij de evaluatie van die spreker puur op fonetische kenmerken baseren. De onderste route gaat uit van etnische stereotypering, die is gebaseerd op het projectieprincipe: de hoorder identificeert het accent als behorende tot een bepaalde etnische groep, waarna stereotypen over (leden van) deze groep worden geprojecteerd op de spreker en dit vormt vervolgens de basis van de sprekerevaluatie van de hoorder.

Doeleman gebruikte in haar onderzoek spraakopnames (voorgelezen en semi-spontane spraak) van allochtone sprekers met Turkse, Marokkaanse, Antilliaanse, Duitse en Engelse afkomst. Als controlegroep gebruikte zij autochtone sprekers van het Nederlands, waarvan een spreker van het Standaardnederlands en twee sprekers met een regionaal accent (zuidelijk en westers). Alle fragmenten werden fonetisch geanalyseerd. Autochtone respondenten (bestaande uit middelbare scholieren van de niveaus Mavo/VMBO/Havo/VWO) beoordeelden de fragmenten op persoonlijkheidskenmerken van de sprekers. Dit werd gedaan met behulp van dertien semantische differentiaalschalen, waarin drie dimensies werden onderscheiden: aantrekkelijkheid, status en sociale afstand.

Uit haar resultaten bleek dat de respondenten de Turkse en Marokkaanse sprekers op alle drie dimensies het meest negatief beoordeelden. Hierop volgden op de dimensies sociale afstand en aantrekkelijkheid de Duitse sprekers, daarna gevolgd door de Surinamers en Antillianen. Op de dimensie status was dit omgekeerd: op de Turken en Marokkanen volgden eerst de Surinamers en Antillianen en daarna pas de Duitsers. Vervolgens kwamen de Engelse sprekers en de autochtone Nederlanders, waarvan degene die het Standaardnederlands sprak het meest positief werd beoordeeld. De etnische hiërarchie (die zij met behulp van een enquête onder dezelfde respondenten heeft vastgesteld) kwam sterk overeen met deze sprekershiërarchieën.

Doeleman concludeert dan ook dat etnische stereotypering de beoordeling van de spreker sterk beïnvloedt. Uit de fonetische analyse bleek echter dat fonetische spraakkenmerken ook invloed uitoefenen op de sprekerevaluatie. De kenmerken die deze invloed uitoefenden waren echter wel gerelateerd aan het onderscheid tussen allochtoon en autochtoon. Doeleman concludeert dan ook tot slot (Doeleman 1999: 146):

De autochtone respondenten bleken beide routes uit het proces model van autochtone reacties op allochtone spraak te gebruiken (zie figuur 2). De respondenten baseerden hun reactie op de sprekers vooral op de stereotype ideeën ten aanzien van de etnische groep waartoe de spreker behoort, met name op de sociale afstand die ze tussen zichzelf en die groepen voelden. Daarnaast hadden ook een aantal allochtone fonetische kenmerken invloed op de sprekerevaluaties, deze kenmerken waren typerend voor allochtone spraak.

Jongenburger (2002) baseert haar onderzoek op Doeleman (1998). Ze herhaalde grotendeels Doelemans onderzoek, maar keek hierbij niet alleen naar de reacties van autochtone Nederlandse scholieren, maar ook naar de reacties van allochtonen. Haar respondenten hadden een Nederlandse, Marokkaanse of Turkse achtergrond.

Op basis van haar resultaten concludeerde Jongenburger dat de reacties van Nederlandse, Marokkaanse en Turkse scholieren grotendeels hetzelfde zijn: de Nederlandse sprekers werden het hoogst gewaardeerd op alle drie dimensies (status, aantrekkelijkheid, sociale afstand) door alle drie de groepen. Opvallend was dat Marokkaanse respondenten een duidelijke voorkeur hadden voor contact met Nederlanders boven contact met de eigen in-group en met de Turkse groep, terwijl Turkse respondenten geen duidelijke voorkeur voor contact hadden met een van de drie groepen. Jongenburger concludeert dat dit niet in overeenstemming is met de sociale identiteitstheorie (de eigen in-group wordt geprefereerd boven de out-group). Ze verklaart dit door het feit dat de respondenten niet altijd de spreker konden identificeren, alleen het onderscheid autochtoon-allochtoon verliep goed. Hierdoor vermoedt Jongenburger dat respondenten niet de etnische herkomst van de sprekers hebben beoordeeld, maar de mate van buitenlandsheid, of met andere woorden hoe ver hun spraak afwijkt van het Standaardnederlands.

Uit onderzoek van Ike (2006) naar de attitude van Marokkaanse Nederlanders ten opzichte van het gesproken Nederlands van Marokkaanse Nederlanders blijkt, in overeenstemming met Jongenburgers resultaten, dat Marokkaanse Nederlanders een positievere attitude hebben ten opzichte van bijna accentloos Nederlands van Marokkaanse Nederlanders dan ten opzichte van geaccentueerd Nederlands van diezelfde Marokkaanse Nederlanders. Ook hier bleek dus dat hoe dichter de spraak lag bij de autochtone out-group (het Standaardnederlands), hoe positiever de attitude. Ike verklaart dit door de mogelijkheid dat na verloop van tijd etnische minderheidsgroepen al dan niet bewust de stereotype ideeën overnemen die de dominante out-group over hen heeft. In de politiek en media wordt namelijk steeds gehamerd op het belang van integratie, de problemen met de allochtone (en dan met name Marokkaanse) jeugd en

het spreken van 'correct' Nederlands. Daarnaast zoekt Ike een verklaring in de contacthypothese, die veronderstelt dat wanneer men omgang heeft met leden uit een bepaalde gemeenschap, dit een positieve invloed heeft op het beeld dat men van die gemeenschap heeft. Het zou dus kunnen zijn dat zijn respondenten veel met autochtonen omgaan en dat hierdoor een positief beeld is ontstaan over autochtone Nederlanders.

2.2.2 Onderzoeken in het buitenland

Buiten Nederland zijn er in het recente verleden ook een aantal onderzoeken geweest naar taalattitudes ten opzichte van allochtone spraak. Ik zal hier drie belangrijke onderzoeken bespreken, twee van Lindemann (2002, 2003) en een van Al-Dosari (2011).

Lindemann (2002) onderzocht of het hebben van een negatieve attitude ten opzichte van allochtone sprekers invloed heeft op het begrijpen van die sprekers. Hierbij liet zij autochtone Anglo-Amerikaanse sprekers samen met een Koreaans-Amerikaanse spreker een kaartleestaak uitvoeren. Zij stelt namelijk dat veel non-linguïsten moeilijkheden die zij ervaren in het verstaan van een allochtone spreker toeschrijven aan de (on)kunde van die spreker. De rol van de luisteraar zelf wordt vaak genegeerd wanneer de luisteraar claimt dat de spreker onverstaanbaar is.

Uit haar resultaten blijkt dat autochtone sprekers met een negatieve attitude naar allochtone sprekers *avoidance strategies* en *problematizing strategies* kunnen gebruiken in hun interactie met allochtone sprekers (Lindemann 2002: 433-434). De eerste strategie betreft het mislukken van het geven van goede feedback, wanneer de gesprekspartner duidelijk moeite heeft met het begrijpen van de andere gesprekspartner. Dit resulteert in onsuccesvolle communicatie in termen van accuraatheid. Problematizing strategies betreffen het niet erkennen van de bijdragen van de gesprekspartner en het vertraagd of geheel niet willen accepteren van de bijdragen van de gesprekspartner, zelfs wanneer de laatste wel begrepen wordt. Communicatieproblemen komen dus niet altijd (alleen) voort uit gebrek aan kunde en kennis van allochtone sprekers, maar ook uit de negatieve attitudes die autochtone sprekers hebben ten aanzien van de allochtone sprekers. Uit Lindemanns resultaten blijkt ook dat iedere Anglo-Amerikaan in haar onderzoek die een negatieve attitude had ten opzichte van de Koreanen de taak als mislukt beschouwde, zelfs wanneer de taak in werkelijkheid wel geslaagd was.

Al-Dosari (2011) haakt in zijn onderzoek enigszins op Lindemann in. Hij onderzocht de attitude van Saudi-Arabisch studenten die Engels als vreemde taal leerden, ten opzichte van Standard South African native English (SSAE) en Standard Indian English (SIE), beide variëteiten van het Engels. Uit zijn resultaten blijkt dat de percepties van de respondenten worden beïnvloed door het accent van de spreker: ze ervaren SSAE en SIE sprekers op een andere manier op gebied van begrijpelijkheid en karaktereigenschappen. Dit suggereert dus dat zij verschillende attitudes hebben ten aanzien van de verschillende accenten. De resultaten laten echter geen sterk verband zien tussen het gepercipieerde accent en de gepercipieerde begrijpelijkheid en ze

demonstreren ook niet dat het gepercipieerde accent een significante invloed heeft op de werkelijke begrijpelijkheid. Al-Dosari concludeert echter ook het volgende uit zijn resultaten (Al-Dosari 2011: 1047):

In fact, perceived accent strength and perceived comprehensibility were found to be only moderate and correlated, demonstrating that perceived accent is not a perfect predictor of the speaker's comprehensibility. In other words, these findings indicate that speakers with moderate and strong accents can still be perfectly comprehensible.

Ondanks dat de respondenten het accent van de SSAE-spreker positiever beoordeelden dan het SIE-accent op gebied van status en aantrekkelijkheid, en zij een positievere attitude lijken te hebben ten opzichte van het SSAE-accent, werd er geen verband gevonden tussen het accent en de mate van gepercipieerd begrip. Al-Dosari's resultaten lijken dus de eerdere resultaten van Lindemann gedeeltelijk tegen te spreken, gezien Lindemann wel een verband vond tussen het gepercipieerde accent en de gepercipieerde begrijpelijkheid. Wellicht komt dit doordat de respondenten van Al-Dosari zowel ten opzichte van het SSAE-accent als het SIE-accent een positieve attitude zouden kunnen hebben, maar een net iets positievere ten opzichte van SSAE. Al-Dosari noemt helaas geen statistische cijfers betreffende de attitude. Wanneer dit het geval is en beide accenten dus positief gezien worden, zijn de resultaten wel in overeenstemming met de bevindingen van Lindemann. Zij vond immers dat wanneer mensen een positieve attitude hebben ten opzichte van een accent, dit niet af doet aan de begrijpelijkheid.

In later onderzoek benadrukt Lindemann (2003) dat allochtone sprekers niet altijd negatief worden beoordeeld. Zo haalt zij een onderzoek van Cargile en Giles (1998, aangehaald in Lindemann 2003: 348) aan, waarin respondenten een Japanse spreker met een gematigd accent even hoog beoordelen op status (maar niet op aantrekkelijkheid) als de status van autochtone Engelse sprekers. Een spreker met een zwaarder Japans accent kreeg echter aanzienlijk minder status toegeschreven. De mate van accent blijkt dus, zoals Jongenburger (2000) al aantoonde, van belang te zijn. Lindemann bekeek in haar onderzoek de attitude van autochtone studenten in Michigan (VS) ten opzichte van allochtone Koreaans-Amerikaanse sprekers. Deze groep is in Michigan tamelijk onbekend en Koreanen worden daar vaak aangezien voor Chinees. Ze onderzocht dus ook hoe de autochtonen de sprekers zouden identificeren.

Uit de resultaten kwam naar voren dat dit laatste erg moeilijk was. Slechts 8% van de 39 respondenten identificeerde de sprekers als Koreaans. Uit de attitude test, gemeten op de drie dimensies status, solidariteit en op taalgebaseerde kenmerken, bleek het grootste onderscheid tussen de inheemse sprekers en de Koreaanse sprekers op de laatstgenoemde dimensie. Op de eerstgenoemde dimensie scoorden de Koreaanse sprekers iets lager. Op de dimensie solidariteit bleek geen significant verschil tussen de inheemse Anglo-Amerikaanse sprekers en de Koreaans-Amerikaanse sprekers. Lindemann concludeert hierdoor dat de respondenten heel goed horen dat de Koreaanse sprekers bij een outgroup horen en niet de dominante ingroup (en dus hierdoor minder

status krijgen toegeschreven). Echter konden zij over het algemeen de Koreaanse sprekers niet correct identificeren. De groepen die zij kozen bij de identificatietaak (Chinees, Japans, Latino, etc.) hebben geen of weinig linguïstische overeenkomsten, maar hebben enkel hun gestigmatiseerde status in de VS gemeen. Lindemann concludeert dan ook tot slot (Lindemann 2003: 358-359):

It appears that in identifying nearly all Koreans as belonging to some stigmatized non-native Group, these listeners appear to react to both the actual Group represented by the speakers and to the group of which they believe these speakers to be a part: a non-native stigmatized group. [...] Listeners' higher-order indexical reactions thus appear to identify a generalized 'foreign faultiness' rather than a relationship between specific features and speaker traits.

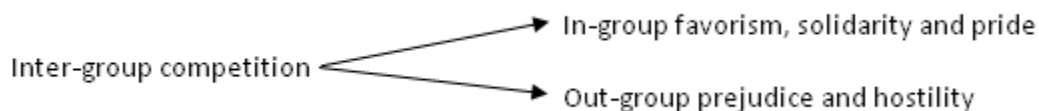
Lindemann toont dus net als Jongenburger (2002) en Cargile en Giles (1998) de invloed van de 'buitenlandsheid' zelf aan op de attitudevorming.

2.3 Immigranten in Nederland

2.3.1 Attitudes ten opzichte van immigranten

Er is veel onderzoek gedaan naar attitudes ten opzichte van immigranten, Coenders et al. (2008: 270-271) beschrijven dat de attitude ten opzichte van immigranten groepen (de out-groups) afhangt van de bedreiging (ook wel 'threat') die deze groepen vormen voor de autochtone groep (de in-group). Deze bedreiging kan gevormd worden door een schaarste aan materiële en economische zaken en door conflicterende waarden en identiteiten. Dit wordt ook wel de *Realistic Group Conflict Theory* (Austin & Worchel, 1979; LeVine & Campbell, 1972, aangehaald in Coenders, 2001: 14) of *Group-threat-theory* genoemd (Quillian, 1995, 1996, aangehaald in Coenders 2001: 14). Wanneer de in-group met de out-group moet concurreren om deze schaarse middelen (zoals huizen en banen), versterkt dit de drang om de eigen in-group te beschermen en discriminerend gedrag te vertonen naar de out-group (Coenders et al., 2008: 271). Dit kan worden samengevat zoals in onderstaande figuur 3.

Figuur 3. Realistic Group Conflict Theory (Coenders, 2001:16)

Dit is ook in overeenstemming met de eerder uitgelegde Social Identity Theory die stelt dat men graag een positief beeld van zichzelf heeft en daarmee ook van de groep waarmee hij/zij zich identificeert.

De Realistic Group Conflict Theory richt zich niet alleen op economische en materiële middelen, maar ook op een conflict tussen de waarden van de in- en out-group. Wanneer een etnische out-group verschilt in belangrijke normen en waarden van de in-group, wordt dit ook wel 'cultural threat' genoemd. Een voorbeeld hiervan is de groeiende groep moslimimmigranten in West-Europa, die door de Europeanen gezien

worden als bedreiging voor de Europese normen en waarden (Schnabel, 2000, aangehaald in Coenders 2001: 29).

Coenders et al. (2008: 272) halen aan dat de economische condities in Nederland vlak na het begin van het eerste decennium relatief goed waren, maar dat culturele en religieuze verschillen met out-groups veelbesproken onderwerpen zijn. De spanningen zijn met name toegenomen ten opzichte van moslimimmigranten, zoals Turken en Marokkanen, terwijl andere out-groups juist minder gezien worden als een bedreiging voor de zogenoemde Nederlandse identiteit.

Coenders et al. (2008) houden echter geen rekening met een verandering van het politieke landschap. In de politiek wordt de laatste jaren steeds meer nadruk gelegd op het 'mislukken' van de multiculturele samenleving en de 'bedreiging' van Nederland en Europa door de Islam en zijn aanhangers. Rechtse partijen met een anti-immigrantenbeleid, zoals de PVV, worden steeds meer in trek (Entzinger 2003, aangehaald in Huijnk et al., 2010: 391). Ook dit kan invloed uitoefenen op de threat die men ervaart.

Huijnk et al. (2010: 391) zeggen dat in het algemeen inter-etnische relaties beïnvloed worden door de positie van de betrokken groepen en de culturele verschillen. Zoals in paragraaf 2.1.3. te lezen is, sluit dit aan bij de Social Identity Theory. Meerderheidsgroepen kunnen bang zijn om status te verliezen door veel interetnisch contact (Hagendoorn et al., 1998; Stephan & Stephan, 1996, aangehaald in Huijnk et al., 2010: 391), terwijl de status van minderheidsgroepen juist kan stijgen door veel contact met de meerderheidsgroep. De mate van contact hangt veelal af van de etnische afstand. Hoe groter de culturele verschillen (taal, religie, waarden, etc.), hoe groter de etnische afstand en hoe minder contact vanuit de meerderheidsgroep gewenst is. Onderzoek van Hagendoorn et al. (1995, aangehaald in Huijnk et al., 2010: 391) laat zien dat autochtone Nederlanders de grootste voorkeur geven aan contact met de eigen groep, gevolgd door immigranten van westerse landen en door ex-koloniale groepen en als laatste pas contact met islamitische groepen. De ex-koloniale groepen zouden namelijk op cultureel en religieus gebied meer aansluiten bij de Nederlandse cultuur dan islamitische groepen. Ook hebben ex-koloniale groepen over het algemeen een betere socio-economische positie dan islamitische immigranten.

2.3.2 Attitudes ten opzichte van het Duits en Duitsers

De voorgestelde contactpreferentie hiërarchie van Huijnk et al. (2010), bleek niet in overeenstemming met Doeleman's (1998) resultaten: Duitsers, als westerse groep, bleken negatiever beoordeeld te worden op aantrekkelijkheid en sociale afstand dan Antillianen en Surinamers, als ex-koloniale groepen. Doeleman schrijft dit toe aan de ambivalente visie die menig Nederlander heeft ten opzichte van Duitsers.

In het Clingendael rapport (Aspeslagh et al., 2000) worden de meningen van Nederlandse en Belgische jongeren over Duitsland, Engeland, Frankrijk en Nederland en België zelf bekeken. Onderstaande tabel (tabel 2) geeft een overzicht van de resultaten van de percepties van Nederlandse schoolgaande jongeren op Belgen, Duitsers, Engelsen, Fransen en Nederlanders.

Tabel 2. Percepties op Belgen, Duitsers, Engelsen, Fransen en Nederlanders door Nederlandse schoolgaande jongeren, gemeten met een 5-puntschaal* (Aspeslagh et al. 2000: 49)

	België	Duitsland	Engeland	Frankrijk	Nederland
Vriendelijk	3.67	2.80	3.53	2.81	3.66
Praktisch ingesteld	2.92	3.13	3.21	2.95	3.67
Efficiënt	2.84	3.21	3.26	2.96	3.60
Tolerant	3.30	2.80	3.06	2.72	3.61
Overheersend	2.10	3.32	3.02	3.16	2.67
Betrouwbaar	3.24	2.74	3.32	2.74	3.60
Intelligent	2.77	3.15	3.51	3.14	3.86
Arrogant/uit de hoogte	2.43	3.39	3.29	3.58	2.92
Dom	3.01	2.63	2.38	2.60	2.17
Kreterig/gierig	2.64	2.93	3.02	2.96	3.44
Lui	2.86	2.86	2.69	2.93	2.70
Onhandig	2.98	2.58	2.52	2.62	2.53

* De schaal loopt van 1 'absoluut niet...' tot 5 'zeer ...'; de hoogste waarden zijn grijs gemarkeerd, de laagste waarden zijn groen gemarkeerd.

De tabel laat zien dat Duitsers wisselend scoren, maar over het algemeen genomen in de middenmoot vallen. Fransen worden zelfs op meerdere punten (intelligentie, tolerantie) nog iets negatiever beoordeeld. De score op 'tolerantie' van Duitsers lijkt de score op 'overheersend' tegen te spreken: ze worden toch redelijk tolerant gevonden, maar wel erg overheersend. Wellicht dat dit nog te maken heeft met het beeld van Duitsland tijdens de Tweede Wereldoorlog als overheersers.

Hoewel jongeren wel aangeven Duitsland het belangrijkste te vinden van eerder genoemde landen voor de Nederlandse economie en politiek (respectievelijke scores 4.12 en 3.08 op de 5-puntschaal), zijn ze toch zeer negatief over Duitsland. Dit blijkt uit onderstaande tabel 3.

Tabel 3. Voorkeuren van Nederlandse schoolgaande jongeren voor EU-landen* (Aspeslagh et al., 2000: 58, 59, 64, 66, 67)

Land	Voorkeur voor emigratie naar land**	Voorkeur voor nieuwe burenen**	Vertrouwen in bevolking van het land***	Sympathie voor land***	Sympathie voor bevolking van het land***
België	2.45	3.26	5.80	5.71	5.82
Denemarken	2.41	3.09	6.11	5.98	6.01
Duitsland	1.92	2.39	4.73	4.87	4.71
Engeland	3.36	3.75	6.42	6.77	6.51
Finland	2.25	3.01	6.06	5.80	5.85
Frankrijk	2.94	3.01	5.27	6.29	5.34
Griekenland	3.28	3.23	5.77	6.83	6.30
Ierland	2.30	3.05	5.78	5.86	5.97
Italië	3.25	3.30	5.28	6.81	6.17
Luxemburg	2.44	3.04	6.14	5.93	5.97
Oostenrijk	2.63	2.95	6.03	6.21	6.05
Portugal	2.92	3.08	5.78	6.37	6.11
Spanje	3.40	3.36	5.76	7.05	6.51
Zweden	2.55	3.13	6.19	6.18	6.22

* De laagste waarden zijn groen gemarkeerd

** Gemeten aan de hand van 5-puntschaal, waarin 1 'absoluut niet...' tot 5 'zeer ...'

*** Gemeten aan de hand van een 10-puntschaal, waarin 1 'absoluut niet...' tot 10 'zeer ...'

Dat jongeren ruim twaalf jaar geleden dus negatief waren over Duitsland, staat vast. De vraag is hoe het nu is. Uit onderzoek door het Duitsland Instituut Amsterdam in 2010 blijkt dat huidige scholieren het Duits geen mooie taal vinden (61% van de ondervraagden). Ook vinden veel scholieren het een oninteressante taal (36% versus 31% interessant). Daarnaast geeft 71% aan 'niets' met Duitsland te hebben. De onderzoekers vonden dat er echter geen sprake is van een negatief imago, maar meer van een gebrek aan interesse. Slechts 36% van de scholieren vindt Duitsland namelijk een (redelijk) interessant land. De onderzoekers gaven ook aan dat er wèl interesse is voor de Duitse cultuur: het kijken van een Duitse film en het luisteren naar Duitse muziek wordt door veel scholieren zeer gewaardeerd. Niet voor niets zijn films als *Goodbye Lenin* (redelijk) populair onder jongeren. Ook muzikanten als Peter Fox zijn bekend onder Nederlandse jongeren en hebben zelfs in de top 40 gestaan⁷. Naast film en muziek worden ook andere Duitse elementen tegenwoordig graag overgenomen: bijna elke stad heeft tegenwoordig wel een uitgaansgelegenheid waar in oktober een Nederlandse versie van Oktoberfest wordt gegeven, en overall duiken kerstmarkten op die steeds meer bezocht worden.

⁷ Zie <http://www.top40.nl/index.aspx?week=24&jaar=2009>, geraadpleegd 23-01-2012

Hoewel de taal nog steeds negatief beschouwd wordt door jongeren lijkt de cultuur dus meer gewaardeerd te worden. Ook geldt Duitsland sinds 2007 als populairste vakantieoord van Nederlanders, zo blijkt uit cijfers van het CBS⁸.

Aspeslagh & Dekker (2003) benadrukken in hun artikel de invloed van anderen op de beeldvorming van iets. In het geval van Duitsland wordt vaak op jonge leeftijd al informatie ontvangen over Duitsland en Duitsers. Aspeslagh & Dekker benadrukken dat deze informatie meestal negatief is, thema's als oorlog, geweld en onderdrukking betreft en meestal wordt verstrekt door (groot)ouders, onderwijs en massamedia. Aspeslagh & Dekker (2003: 6) geven de volgende tabel (tabel 4) betreffende de opvattingen van anderen.

Tabel 4: Opvattingen van relevante anderen over Duitsers volgens Nederlandse schoolgaande jongeren in 1995 in % (Aspeslagh & Dekker, 2003: 6)

Bronnen	Opvattingen			N
	Goed	Goed/slecht	Slecht	
Grootouders	24	62	13	628
Ouders	34	63	3	916
Vrienden	12	65	24	899
Krant	27	71	2	464
TV-journaal	32	64	4	780
Leraren	40	57	3	501

Uit de tabel blijkt de meeste 'negatieve' informatie over Duitsland van grootouders en vrienden te komen. De ouders in 1995 waren al een stuk minder negatief over Duitsland. Nu, bijna vijftien jaar later, zal menig ouder van die tijd inmiddels zelf grootouder zijn en minder negatieve informatie doorgeven aan de kleinkinderen. Nu de Tweede Wereldoorlog steeds langer geleden heeft plaatsgevonden en het aantal mensen dat de oorlog heeft meegemaakt dus steeds minder wordt, zullen er over het algemeen steeds minder persoonlijke verhalen over de oorlog de ronde doen.

2.3.3 Toestroom nieuwe immigranten

Cijfers van het CBS laten zien dat er sinds de jaren '90 een toename is in migratie vanuit Oost-Europese landen⁹. Waren er in 1996 nog maar 25 125 geëmigreerde Polen in Nederland, in 2011 zijn dat er al 87 323. Ook immigrantenaantallen uit o.a. Roemenië (van 4 226 naar 15 785 immigranten), Bulgarije (van 1 494 naar 16 961), voormalig Tsjecho-Slowakije (van 7 106 naar 14 321) en voormalig Joegoslavië (van 56 220 naar 79 962) laten in deze periode een flinke stijging zien. Begin jaren '90 waren het vooral oorlogsvluchtelingen vanuit voormalig Joegoslavië die naar Nederland kwamen, nu zijn het met name immigranten vanuit de pas toegetreden EU-landen, zoals Polen en Bulgarije, die naar Nederland komen voor werk. Sinds 2004 zijn de grenzen van de EU

⁸ Zie <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=70232ned&D1=74-117&D2=16-20&HDR=G1&STB=T&VW=T>

⁹ Zie <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37325&D1=0-2&D2=0&D3=0&D4=0&D5=2-4,38,89,96,103-113,173,177,195,205,207-209,212,227-230&D6=0,4,8,12,I&HD=120121-1825&HDR=T,G2,G3,G5&STB=G1,G4>

open voor “het vrije verkeer van werknemers” uit de nieuwe EU-lidstaten Estland, Letland, Litouwen, Tsjechië, Slowakije, Slovenië, Polen en Hongarije. Velen komen als seizoensmigranten naar Nederland.

Iedereen heeft wel een mening over deze (tijdelijke) immigranten. De een meent dat ze in elk geval werken, terwijl de ander klaagt dat ze het werk van Nederlanders inpikken door hun lage lonen¹⁰. De laatste jaren komen de Oost-Europeanen, met name degenen die hier tijdelijk voor werk verblijven, veelal negatief in het nieuws. Velen associëren deze arbeidersmigranten met zwart ongeschoold werk en uitbuiting, omdat de lonen die zij ontvangen vaak vele malen lager liggen dan voor Nederlanders die hetzelfde werk doen. Ook zouden veel van deze immigranten crimineel gedrag vertonen: de media overspoelen ons met berichten over Polen die dingen gestolen zouden hebben¹¹

Onlangs was er nog een discussie of Roemeense en Bulgaarse arbeiders geweerd mogen worden in Nederland¹². Beide landen hebben nog geen recht op vrij verkeer binnen de EU. Er zouden namelijk al genoeg arbeidersmigranten uit andere Oost-Europese landen zijn om ongeschoold werk te doen. In het huidige klimaat van economische crisis en argwaan tegen buitenlanders staan vele Nederlanders niet te springen om meer laaggeschoolde immigranten.

¹⁰ Zie <http://www.nrcnext.nl/blog/2011/09/12/polen-in-nederland-harde-werkers-of-uitvreters/>

¹¹ Zie bijvoorbeeld: <http://eindhoven.dichtbij.nl/112/polen-stelen-drank-en-bedreigen-medewerker> en <http://www.heiloo-online.nl/nieuws/5967-polen-stelen-autoradios.html>

¹² Zie <http://weblogs.nrc.nl/rechtenbestuur/2011/08/19/de-uitspraak-mag-de-minister-roemeense-arbeiders-weigeren-omdat-er-ander-aanbod-is/>

3. Onderzoeksvragen en hypothesen

Het onderzoek van Doeleman (1998) is alweer enige tijd geleden. Inmiddels is er veel gebeurd in de wereld en ook binnen Nederland. In dit onderzoek zal ik dan ook bekijken wat de huidige attitude van autochtone Nederlanders is ten opzichte van buitenlandse accenten. Mijn hoofdvraag is dan ook als volgt:

Hoe beoordelen autochtone Nederlanders sprekers van het Nederlands met een allochtoon accent?

Naar aanleiding van deze hoofdvraag heb ik de volgende deelvragen geformuleerd:

1. *In hoeverre zijn de luisteraars in staat om op basis van een kort spraakfragment het herkomstland van de spreker te bepalen?*
2. *Welke verschillen zijn er tussen de scores van de sprekers op de drie persoonlijkheidscategorieën aantrekkelijkheid, sociale afstand en status?*
3. *Verschillen de gevonden resultaten op de persoonlijkheidscategorieën met de resultaten van Doeleman (1998)? Specifieker: is de attitude ten opzichte van het Duitse accent veranderd?*
4. *Welke plek nemen de sprekers van de relatief nieuwe immigrantengroep uit Oost-Europa in in de sprekershiërarchie?*
5. *In hoeverre wordt de gevormde attitude beïnvloed door de mate van contact met allochtonen?*
6. *In hoeverre wordt de gevormde attitude beïnvloed door de mate van het accent ('buitenlandsheid')?*

Op basis van de genoemde onderzoeken en theorieën in hoofdstuk 1 heb ik de volgende hypothesen opgesteld:

1. *De respondenten zullen goed in staat zijn om allochtone sprekers van autochtone sprekers te onderscheiden.*
Het accent van de buitenlandse sprekers zal weggeven dat hij geen autochtoon Nederlander is. Dit bleek onder andere al uit Doeleman (1998).
2. *De respondenten zullen in staat zijn om de herkomstregio (Westers, Caribisch, Middellandse Zee, Oostblok) van de sprekers te identificeren. Echter zullen zij meer moeite hebben met het herkomstland: de Turkse sprekers zullen geïdentificeerd worden als Marokkaans, de Surinaamse sprekers als Antilliaans en de Kroatische sprekers als Pools en Russisch. De Duitse sprekers zullen wel goed geïdentificeerd worden op herkomstland.*

Uit het onderzoek van Doeleman (1998) en Jongenburger (2002) bleek dat over het algemeen, wanneer sprekers incorrect geïdentificeerd werden op herkomstland, zij nog wel correct geïdentificeerd werden op herkomstregio.

Duitse sprekers werden in onderzoek van Doeleman veelal correct geïdentificeerd als Duits.

3. *Respondenten die gemiddeld tot veel contact hebben met de buitenlandse groep waartoe de spreker behoort, zullen de betreffende spreker beter identificeren dan respondenten die weinig tot geen contact hebben met die buitenlandse groep.*

Respondenten met veel contact met de groep waartoe de betreffende spreker behoort, zullen meer bekend zijn met het accent en hierdoor beter in staat het te herkennen dan mensen die geen tot weinig contact hebben met mensen uit die groep.

4. *De respondenten zullen de autochtone sprekers het positiefst beoordelen op alle drie dimensies (aantrekkelijkheid, status, sociale afstand).*

Dit is op basis van de SIT die zegt dat de eigen in-group positiever beoordeeld wordt dan de out-group. Ook bleek dit al uit de resultaten van Doeleman (1998).

5. *De respondenten zullen van de allochtone sprekers de Duitsers op alle drie dimensies het positiefst beoordelen, gevolgd door de Surinamers. Hierop volgen de Kroatische sprekers. De Turkse sprekers zullen het negatiefst worden beoordeeld.*

Dit in navolging van de bevindingen van Hagendoorn et al. (1995, aangehaald in Huijnk et al., 2010: 391). Duitsers zullen nu, in tegenstelling tot Doelemans (1998) resultaten, positiever beoordeeld worden, gezien een toename in populariteit van de Duitse cultuur en Duitsland als vakantieland. Ook komt de Tweede Wereldoorlog steeds meer in het verleden te liggen en zijn er nog maar weinig mensen met directe ervaringen hiermee. Dit zal de beoordeling van de Duitse sprekers daarom niet negatief beïnvloeden. De Kroatische sprekers zullen worden aangezien voor arbeidsimmigranten uit de Oostblok en dus lager beoordeeld worden dan de Surinamers als ex-koloniale migranten (zie hiërarchie Hagendoorn et al., 1995). Zij zullen echter hoger beoordeeld worden dan de Turkse sprekers, gezien laatstgenoemden door alle huidige spanningen met de islam een extra negatieve impuls krijgen.

6. *De respondenten die gemiddeld tot veel contact hebben met de buitenlandse groep waartoe de spreker behoort, zullen de betreffende allochtone sprekers positiever beoordelen dan respondenten met geen of weinig contact met die groep hebben.*

Dit is op basis van de Contacthypothese: mensen met veel contact met leden van een bepaalde minderheidsgroep, zullen minder uitgaan van stereotypen en meer vanuit hun eigen ervaring beoordelen.

7. *Hoe meer accent de spreker heeft, d.w.z. hoe buitenlandser de respondenten hem vinden klinken, des te negatiever hij beoordeeld wordt op de dimensies aantrekkelijkheid, status en sociale afstand.*

Jongenburger (2002) vond in haar onderzoek grote samenhang tussen hoe buitenlands iemand klinkt (d.w.z. de mate van accent, hoe ver diegene afwijkt van het Standaardnederlands) en de beoordeling in termen van persoonskenmerken.

4. Materiaal en methode

In mijn onderzoek zullen autochtone jongeren Nederlandstalige spraakfragmenten van sprekers met en sprekers zonder een allochtoon accent beoordelen. Dit hoofdstuk beschrijft de opzet van dit onderzoek. Eerst zal een beschrijving van de geluidsfragmenten gegeven worden (paragraaf 4.1), daarna volgt in paragraaf 4.2 een beschrijving van de vragenlijsten. Tot slot worden in paragraaf 4.3 de respondenten beschreven die hebben deelgenomen aan dit onderzoek.

4.1 De geluidsfragmenten

4.1.1 De sprekers

Voor mijn onderzoek heb ik gebruik gemaakt van tien geluidsfragment, afkomstig van tien verschillende sprekers. Acht van deze sprekers zijn, grotendeels in navolging van Doeleman (1998), afkomstig uit de vier eerder aangehaalde herkomstgebieden: Duitsland, Turkije, Suriname en Kroatië. De overige twee sprekers vormen de controlegroep en zijn autochtoon Nederlands, beide opgegroeid in Gouda.

De sprekers zijn allen mannen. Dit is in navolging van Doeleman (1998). Zij haalt in haar onderzoek aan dat het meeste onderzoek naar accenten gedaan is met mannelijke sprekers. Door een vergelijkbare testgroep te gebruiken zijn de door haar gevonden resultaten beter te vergelijken met die onderzoeken. Omdat ik mijn resultaten zal vergelijken met die van Doeleman, heb ik ook gekozen voor mannelijke sprekers. Alle sprekers – behalve de twee Nederlandse en een Surinaamse spreker – zijn geboren in het buitenland en pas na hun puberteit direct vanuit het land van herkomst naar Nederland geëmigreerd. De Surinaamse spreker is op jonge leeftijd (4 jaar) naar Nederland gekomen. Alle sprekers zijn tussen de 24 en 45 jaar.

In tegenstelling tot andere onderzoeken (zie onder andere Ike 2006) heb ik hier geen gebruik gemaakt voor de Matched-Guise-techniek. Doeleman (1998), Jongenburger (2002) en Lindemann (2003) maken allen ook geen gebruik van de techniek. Doeleman (1998: 101) zegt dat de Matched-Guise-techniek zich niet leent voor dit type onderzoek. Een spreker kan namelijk niet overtuigend beide rollen (niet-geaccentueerd en allochtoon geaccentueerd) doen, omdat allochtone accenten tussentalen zijn en geen taalvarianten. Een tussentaal is de taalproductie van iemand die een tweede taal (T2) nog aan het verwerven is (Appel & Vermeer, 2008: 18). Daarnaast is het heel moeilijk om aan sprekers te komen die beide rollen (autochtoon-allochtoon) overtuigend kunnen spelen, mocht deze sprekers dus überhaupt bestaan.

4.1.2. De tekst

De tekst die de sprekers voorlezen zijn korte passages uit een verzamelbundel van korte verhaaltjes van Toon Tellegen, genaamd *Goede reis: dierenverhalen over vertrek en aankomst*. In de bijlage (bijlage 1) is een overzicht van de gebruikte bladzijdes te vinden. Elke spreker las een à twee pagina's voor, totdat zij een spraakfragment hadden van ongeveer een minuut.

Er is bewust voor gekozen om niet elke spreker dezelfde tekst te laten voorlezen, maar te variëren. Respondenten moeten namelijk naar tien spraakfragmenten luisteren en wanneer dit fragment elke keer precies hetzelfde is, bestaat er grote kans dat het saai wordt en dat respondenten niet goed meer luisteren. De teksten zelf hebben allemaal hetzelfde thema (op reis gaan) en dezelfde personages (dieren, zoals de Eekhoorn, de Slak, de Reiger, etc.). De verhaaltjes zijn vrij luchtig en neutraal van stof, zodat sturing in antwoorden (bijvoorbeeld wanneer het over een cultureel bepaald onderwerp zou gaan) zoveel mogelijk wordt voorkomen.

4.1.3 De opname

Alle geluidsopnames zijn gemaakt in een rustige omgeving (huiskamer of apart kantoor), zodat omgevingsgeluid tot een minimum is beperkt. De opnames zijn gemaakt met behulp van de standaard geluidsrecorder op een Samsung Notebook NP – N150 en een Trust Chat Headset. De geluidsopnames zelf zijn bewerkt in het programma Windows Movie Maker.

4.2 De vragenlijsten

Beoordeling van de geluidsfragmenten door respondenten werd gedaan aan de hand van een vragenlijst: per fragment een vragenlijst. Deze vragenlijst is grotendeels in navolging van Doeleman (1998) en Jongenburger (2002). Zie bijlage 2 voor een overzicht van de gebruikte vragenlijst.

De vragenlijst bestaat uit twaalf semantische differentialen, vragend naar persoonlijkheidskenmerken. Deze zijn op te delen in drie dimensies: aantrekkelijkheid, status en sociale afstand. De dimensies besloegen de volgende semantische differentialen:

Aantrekkelijkheid:	vriendelijkheid, humeur, agressie, betrouwbaarheid, rechtvaardigheid
Status:	rijkdom, opleiding, macht
Sociale afstand:	deze spreker als mijn buurman/vriend/zwager/collega hebben lijkt me prettig/onprettig

Naast deze semantische differentialen, ging elk geluidsfragment ook gepaard met een identificatietaak (de vraag ‘waar komt deze spreker vandaan?’, gevolgd door een rij met zeventien keuzeopties) en de vraag hoe buitenlands de respondent de spreker vindt klinken, aan de hand van een 7-puntschaal. Onder de zeventien keuzeopties van de identificatietaak zat geen optie ‘weet niet’, om respondenten te dwingen een keuze te maken tussen de andere opties. Wanneer een spreker wat moeilijk te plaatsen is, en het voor de respondenten dus moeilijker is om een keuze te maken, zullen zij snel geneigd zijn om op ‘weet niet’ te klikken, terwijl zij misschien toch een vermoeden hebben. Dit wordt op deze manier voorkomen. Tijdens het invullen van de vragen konden respondenten het bijbehorende geluidsfragment zo vaak afspelen als zij wilden.

Voorafgaand aan de geluidsfragmenten moesten respondenten enkele personalia opgeven (leeftijd, geslacht, woonplaats, nationaliteit van zichzelf en ouders). Er werd niet naar naam gevraagd, om de enquête anoniem te houden. De gegevens betreffende de nationaliteit waren bedoeld om de autochtone respondenten te kunnen scheiden van de allochtone respondenten, gezien dit onderzoek zich enkel op autochtone respondenten richt. Verder gaven respondenten ook aan in hoeverre zij contact hebben met mensen afkomstig uit de beoogde herkomstgebieden (Surinamers, Turken, voormalig Joegoslaven, Duitsers) en een aantal dummyvariabelen (Marokkanen, Polen, Antillianen, Engelsen)¹³.

De enquête is vervolgens gemaakt in het onlineprogramma Thesistools, en als online enquête verspreid¹⁴.

4.3 De respondenten

In totaal hebben 78 respondenten de online enquête ingevuld. Hiervan waren precies vijftig enquêtes bruikbaar, omdat ze compleet ingevuld waren door respondenten binnen de doelgroep. Zij waren tussen de 17 en 33 jaar oud. Vijfendertig respondenten waren vrouwen, vijftien mannen. Verreweg de meesten kwamen uit Utrecht (22), gevolgd door Gouda (14). Daarna kwamen op een gedeelde derde plaats Amsterdam (2) en Apeldoorn (2). Overige steden waaruit elk 1 respondent kwam: Tiel, Sliedrecht, Westland, Brielle, Leeuwarden, Midden-Limburg, Hoogkarspel, Rotterdam, Vlaardingen, Nijmegen.

De respondenten zijn via internet geworven, middels een oproep via Facebook, e-mail en twee oproepen of de fora www.studentenforum.net en www.scholierenforum.net. Een voordeel van het verspreiden via internet is de anonimiteit hiervan. Respondenten zien geen onderzoeker die wellicht mee kan kijken met hun antwoorden en zullen zo gemakkelijker eerlijk antwoorden, in plaats van sociaal gewenste antwoorden geven. Ook heeft het invullen via internet als voordeel dat proefpersonen kunnen beginnen met de enquête wanneer zij willen en hiervoor slechts een computer met geluid en internetverbinding moeten hebben. Zo hoeven geen afspraken gemaakt te worden waar respondenten heen hoeven te komen. Een nadeel is echter het gebrek aan controle van de afnameomgeving. Zitten de respondenten rustig en geconcentreerd of midden in een drukke woonkamer? Richtten ze zich op enkel op de enquête of zijn ze ondertussen bezig met andere dingen, zoals een chatgesprek op Facebook? Wanneer je als onderzoeker aanwezig bent tijdens de afname, heb je meer controle over omgevingsfactoren. Een ander nadeel dat gepaard gaat met de afwezigheid van een onderzoeksleider, is dat proefpersonen sneller geneigd lijken halverwege te stoppen,

¹³ Er is voor gekozen om te vragen naar contact met voormalig Joegoslaven, in plaats van Kroaten. Dit vanwege de complexe situatie binnen dit gebied. De Kroatische sprekers zijn bijvoorbeeld geboren in Bosnië, maar noemen zichzelf Kroatisch en hebben nu (vakantie-)huizen in Kroatië. Het Kroatisch, Servisch, Bosnisch en Kroato-Servisch zijn echter allen onderling verstaanbaar en werden vroeger in voormalig Joegoslavië als 1 taal gezien.

¹⁴ Zie <http://www.thesistools.com/web/?id=241165> voor de online enquête.

omdat zij bijvoorbeeld geen zin en/of tijd meer hebben. Zonder onderzoeksleider is er immers toch niemand die hier direct iets van zegt.

5. Resultaten

5.1 Resultaten persoonlijkheidskenmerken

In deze paragraaf worden de resultaten besproken van de tien sprekers op de drie dimensies aantrekkelijkheid, status en sociale afstand besproken. Eerst worden de drie dimensies besproken in subparagraaf 5.1.1, vervolgens wordt bekeken of de mate van contact met de groep waartoe de spreker behoort van invloed is op de beoordeling van de spreker (subparagraaf 5.1.2) en tot slot wordt in subparagraaf 5.1.3 bekeken of de mate van accent van invloed is op de beoordeling van de spreker.

5.1.1 De drie dimensies aantrekkelijkheid, status en sociale afstand

In deze subparagraaf worden de resultaten van de tien sprekers op de drie dimensies aantrekkelijkheid, status en sociale afstand besproken. Eerst wordt elke dimensie apart besproken (subparagrafen 5.1.1.1 t/m 5.1.1.3), daarna volgt een vergelijking van de resultaten op de drie dimensies in subparagraaf 5.1.1.4.

5.1.1.1 Aantrekkelijkheid

Zoals in paragraaf 4.2 is te lezen is de aantrekkelijkheid met behulp van vijf semantische differentiaal is bevraagd. Aan de hand van een betrouwbaarheidstest (Cronbach's Alpha), is bekeken of deze vijf vragen allen hetzelfde meten. Voor elke spreker bleek dit zo te zijn: de waardes lagen allemaal boven de betrouwbaarheidsgrens van 0.7. In onderstaande tabel (tabel 5) staat de waarde van Cronbach's Alpha per spreker.

Tabel 5. Cronbach's Alpha aantrekkelijkheid

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, , Dui= Duitser, Ned= autochtoon Nederlander, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa= Kroatiër

Spreker	Cronbach's Alpha
Spreker 1 (Ned1)	0.749
Spreker 2 (Tur1)	0.799
Spreker 3 (Dui1)	0.833
Spreker 4 (Kro1)	0.800
Spreker 5 (Tur2)	0.799
Spreker 6 (Sur1)	0.740
Spreker 7 (Ned2)	0.802
Spreker 8 (Dui2)	0.847
Spreker 9 (Kroa2)	0.849
Spreker 10 (Ant2)	0.872

Op basis van deze uitkomsten is dan ook besloten een somscore van de vijf vragen te maken, die de aantrekkelijkheid aangeeft. Deze somscore levert de volgende gemiddelde scores voor aantrekkelijkheid (tabel 6):

Tabel 6. Gemiddelde score aantrekkelijkheid per spreker

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, , Dui= Duitser, Ned= autochtoon Nederlander, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër

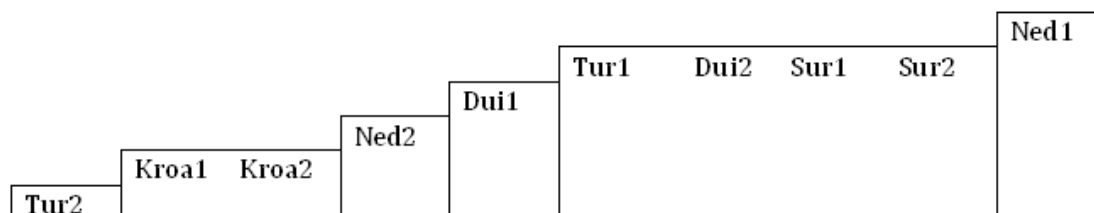
Schaal: 1-7, waarin 1=zeer onaantrekkelijk, 7= zeer aantrekkelijk

Spreker	Gemiddelde (st. dev.)
Tur1	4.8 (0.84)
Tur2	4.2 (0.79)
Kroa1	4.4 (0.81)
Kroa2	4.4 (0.87)
Sur1	4.8 (0.76)
Sur2	4.8 (0.94)
Dui1	4.7 (0.92)
Dui2	4.8 (0.78)
Ned1	5.3 (0.93)
Ned2	4.6 (0.71)

De gemiddelde scores liggen dus erg dichtbij elkaar. Wanneer de scores in een sprekershiërarchie worden verwerkt, komt hier de volgende hiërarchie uit (figuur 4):

Figuur 4. Sprekershiërarchie aantrekkelijkheid, in oplopende aantrekkelijkheid

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, , Dui= Duitser, Ned= autochtoon Nederlander, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër

Wat opvalt aan deze sprekershiërarchie is dat de autochtoon Nederlandse spreker Ned2 lager scoort op aantrekkelijkheid dan beide Duitse en Surinaamse sprekers en een Turkse spreker.

5.1.1.2 Status

In paragraaf 4.2 stond al vermeld dat er drie semantische differentialen gebruikt werden om de status van de sprekers te meten. Wederom is hier Cronbach's Alpha gebruikt om te kijken of deze vragen samen mogen worden genomen in een somscore die de status weergeeft. Tabel 7 geeft de uitslag hiervan weer.

Tabel 7. Cronbach's Alpha status

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, , Dui= Duitser, Ned= autochtoon Nederlander, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa= Kroatiër

Spreker	Cronbach's Alpha
Tur1	0.693
Tur2	0.645
Kroa1	0.831
Kroa2	0.743
Sur1	0.718
Sur2	0.750
Dui1	0.725
Dui2	0.629
Ned1	0.732
Ned2	0.814

Hoewel de Cronbach's Alpha per spreker enigszins varieert en soms net onder de betrouwbaarheidsgrens van 0.7 ligt, is toch besloten een somscore van de status te maken. Bij meer dan de helft ligt de waarde namelijk wel boven de 0.7. De gemiddelden van deze somscores zijn terug te vinden in onderstaande tabel 8.

Tabel 8. Gemiddelde score status per spreker

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, , Dui= Duitser, Ned= autochtoon Nederlander, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër

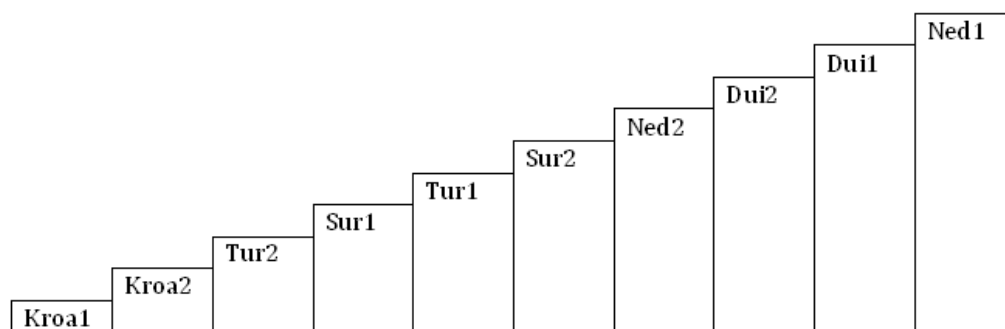
Schaal: 1-7, waarin 1= zeer weinig status, 7= zeer grote status

Spreker	Gemiddelde (st. dev.)
Tur1	3.7 (0.80)
Tur2	3.4 (0.75)
Kroa1	3.1 (0.92)
Kroa2	3.3 (0.80)
Sur1	3.6 (0.79)
Sur2	4.1 (1.02)
Dui1	5.0 (0.83)
Dui2	4.6 (0.70)
Ned1	5.2 (0.57)
Ned2	4.4 (0.98)

De scores op deze dimensie lijken meer uiteen te lopen dan die op de dimensie aantrekkelijkheid. Wanneer deze scores omgezet worden in een sprekershiërarchie, geeft dit de volgende hiërarchie (figuur 5):

Figuur 5. Sprekershiërarchie status per spreker, in oplopende status

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, , Dui= Duitser, Ned= autochtoon Nederlander, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër

Opvallend aan deze hiërarchie is dat spreker Ned2 wederom lager scoort dan beide Duitse sprekers. De Kroatische sprekers werden beiden het laagst gewaardeerd op status. Turk1 krijgt meer status toegeschreven dan Turk2, net zoals hij meer aantrekkelijk werd gevonden dan Turk2. Waar er tussen Sur1 en Sur2 op aantrekkelijkheid geen verschil in score was, krijgt Sur1 meer status toegeschreven dan Sur2.

5.1.1.3 Sociale afstand.

Paragraaf 4.2 beschreef dat er vier semantische differentialen gebruikt worden om de sociale afstand die de respondenten prefereren ten opzichte van de sprekers te meten. Er werd hierbij gebruik gemaakt van een 7-puntschaal waarin 1 stond voor 'onprettig' en 7 voor 'prettig'. Een voorbeeldvraag is: 'Deze spreker als buurman hebben lijkt mij...'. Een lage score op de schaal betekent dus dat er meer sociale afstand geprefereerd werd. Voor de duidelijkheid van de bespreking van de resultaten, zijn de antwoorden op de schalen gehercodeerd, zodat nu de 1 staat voor prettig en de 7 voor onprettig. Een hoge score op de dimensie sociale afstand staat nu dus gelijk aan een hoge mate waarin sociale afstand gewenst is.

Met behulp van Cronbach's Alpha wordt gekeken of de vier vragen samen mogen worden genomen in een somscore die de geprefereerde sociale afstand weergeeft. Tabel 9 geeft de uitslag hiervan weer.

Tabel 9. Cronbach's Alpha status

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, , Dui= Duitser, Ned= autochtoon Nederlander, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa= Kroatiër

Spreker	Cronbach's Alpha
Tur1	0.786
Tur2	0.914
Kroa1	0.874
Kroa2	0.869
Sur1	0.855
Sur2	0.923
Dui1	0.921
Dui2	0.849
Ned1	0.845
Ned2	0.844

Gezien de betrouwbaarheid (ze liggen allemaal boven de betrouwbaarheidsgrens van 0.7) van de vier semantische differentialen, is dan ook besloten om hiervan een somscore te maken. In onderstaande tabel (tabel 10) staan de gemiddelden van de somscores per spreker voor de dimensie sociale afstand.

Tabel 10. Gemiddelde score sociale afstand per spreker

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, , Dui= Duitser, Ned= autochtoon Nederlander, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër

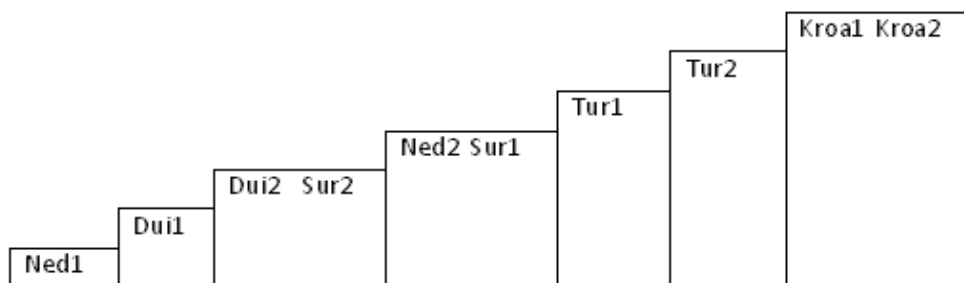
Schaal: 1-7, waarin 1 = zeer kleine sociale afstand, 7= zeer grote sociale afstand

Spreker	Gemiddelde (st. dev.)
Tur1	3.5 (0.96)
Tur2	3.9 (1.17)
Kroa1	4.1 (1.22)
Kroa2	4.1 (1.17)
Sur1	3.3 (1.07)
Sur2	3.1 (1.08)
Dui1	2.9 (1.34)
Dui2	3.1 (0.98)
Ned1	2.4 (0.85)
Ned2	3.2 (0.98)

Wanneer deze scores om worden gezet in een sprekershiërarchie, geeft dit de volgende hiërarchie (figuur 6):

Figuur 6. Sprekershiërarchie sociale afstand per spreker, in oplopende mate van geprefereerde sociale afstand

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, , Dui= Duitser, Ned= autochtoon Nederlander, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër

Deze sprekerhiërarchie laat zien dat beide Kroatische sprekers het hoogst scoren op sociale afstand. De respondenten verkiezen bij hen dus de meeste sociale afstand. Met spreker Ned1 prefereren de respondenten de minste sociale afstand. Spreker Ned1 wordt opgevolgd door beide Duitse sprekers en spreker Sur2. Respondenten geven dus ook bij deze sprekers de voorkeur aan een kleine sociale afstand. Opvallend is dat respondenten een grotere sociale afstand prefereren met spreker Ned2 dan met de Duitse sprekers en spreker Sur2.

5.1.1.4 Vergelijking van de drie dimensies

In onderstaand figuur (figuur 7) staan de gevonden sprekershiërarchieën aan elkaar gekoppeld weergegeven. Let op dat de hiërarchie van sociale afstand omgekeerd is en begint met de sprekers van wie de respondenten aangaven de meeste sociale afstand te prefereren.

Figuur 7. Sprekershiërarchieën van de dimensies aantrekkelijkheid, status en sociale afstand, van negatief naar positief

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, , Dui= Duitser, Ned= autochtoon Nederlander, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër

Aantrekkelijkheid	Tur2	Kroa1	Kroa2	Ned2	Dui1	Tur1	Sur2	Sur1	Dui2	Ned1
Status	Kroa1	Kroa2	Tur2	Sur1	Tur1	Sur2	Ned2	Dui2	Dui1	Ned1
Sociale afstand	Kroa1	Kroa2	Tur1	Tur2	Sur1	Ned2	Sur2	Dui2	Dui1	Ned1

De sprekershiërarchieën van status en sociale afstand lijken grotendeels overeen te komen. De sprekershiërarchie van aantrekkelijkheid verschilt echter van eerstgenoemde twee. De gemiddelde scores van de twee Nederlandse sprekers verschillen erg met elkaar. Over het geheel genomen verschillen de scores van de sprekers van hetzelfde land met elkaar, met uitzondering van de twee Kroatische sprekers op alle dimensies, en de twee Surinaamse sprekers op de dimensie aantrekkelijkheid.

5.1.2 Resultaten op basis van mate van contact

In deze paragraaf wordt besproken of de mate van contact met leden van een buitenlandse groep effect heeft op de beoordeling van de sprekers van die betreffende groep. Paragraaf 4.2 beschreef al de vragen in de enquête naar de mate van contact. Er werd gevraagd om op een 7-puntsschaal de mate van contact met Surinamers, Turken, voormalig Joegoslaven en Duitsers aan te geven, waarin 1 staat voor 'nooit' en 7 voor 'dagelijks'. Onderstaande tabel (tabel 11) geeft de frequenties (in percentages) van de mate van contact met de herkomstgroepen van de sprekers.

Tabel 11. Frequenties (in percentages) en gemiddelden van de mate van contact met de herkomstgroepen, per herkomstgroep.

Schaal: 1-7, 1 = 'nooit contact met ...', 7 = 'dagelijks contact met ...'

Score op de 7-punt schaal	Contact Turken	Contact voormalig Joegoslaven	Contact Surinamers	Contact Duitsers
1	26%	58%	32%	28%
2	34%	26%	52%	38%
3	20%	10%	8%	14%
4	12%	0%	4%	4%
5	4%	2%	2%	6%
6	2%	2%	2%	8%
7	2%	2%	0%	2%
Gemiddelde (st.dev.)	2.5 (1.39)	1.3 (1.29)	2.0 (1.04)	2.5 (1.63)

De meeste respondenten gaven dus aan weinig contact te hebben met leden van de herkomstgroepen van de sprekers. Het minste contact hadden de respondenten met voormalig Joegoslaven en Surinamers. Contact met Duitser lag iets meer verspreid over de 7-puntschaal.

Met behulp van een regressie-analyse (lineair) werd de invloed van de mate van contact bepaald op de drie dimensies. Onderstaande tabel (tabel 12) geeft de resultaten van de regressie-analyse weer.

Tabel 12. Resultaten effect van mate van contact op de beoordelingen op de drie dimensies aantrekkelijkheid, status en sociale afstand, per spreker, aan de hand van regressie-analysen.

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, , Dui= Duitser, Ned= autochtoon Nederlander, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër; * = $p < 0.10$, ** = $p < 0.05$, *** = $p < 0.01$.

Variabele	Spreker	Aantrekkelijkheid		Status		Sociale afstand	
		Constante	B (st.er.)	Constante	B (st.er.)	Constante	B (st.er.)
Contact Turken	Tur1	4.86	-0.02 (0.09)	3.01	-0.17 (0.25)	3.50	-0.01 (0.10)
	Tur2	4.47	-0.10 (0.08)	1.73	0.22 (0.26)	3.53	0.15 (0.12)
Contact Kroaten	Kroa1	4.23	0.07 (0.09)	0.99	0.25 (0.20)	4.57	-0.25 (0.13)*
	Kroa2	4.23	0.10 (0.10)	1.39	0.11 (0.23)	4.36	-0.15 (0.12)
Contact Surinamers	Sur1	0.71	0.26 (0.19)	1.48	0.14 (0.19)	3.26	0.04 (0.15)
	Sur2	0.81	0.25 (0.16)	2.32	-0.08 (0.15)	3.12	-0.003 (0.15)
Contact Duitsers	Dui1	2.71	-0.04 (0.26)	1.11	0.28 (0.28)	3.02	-0.04 (0.36)
	Dui2	2.20	0.07 (0.30)	2.48	0.01 (0.34)	3.13	-0.01 (0.09)

De regressie-analyse liet enkel een significant effect ($p = 0.067$) zien voor de variabele 'mate van contact' bij spreker Kroa1 op de dimensie sociale afstand. Dat wil zeggen dat bij deze spreker geldt: hoe meer contact met voormalig Joegoslaven, hoe minder sociale afstand de respondenten met de spreker Kroa1 prefereren. Bij de rest van de sprekers en op de rest van de dimensies bleek geen effect van mate van contact.

5.1.3 Resultaten op basis van mate van accent

Deze paragraaf bespreekt of de mate van het waargenomen accent van de sprekers effect heeft op de beoordeling van de sprekers. Zoals in paragraaf 4.2 te lezen is, bevatte de enquête een vraag over de mate van accent, namelijk 'hoe buitenlands vindt u deze spreker klinken?'. De vraag moest worden beantwoord aan de hand van een 7-puntschaal, waarin 1 stond voor 'zeer buitenlands' en 7 voor 'absoluut niet buitenlands'. Voor de duidelijkheid van de bespreking van de resultaten zijn de antwoorden op de schalen gehercodeerd, net zoals gedaan is bij de eerder besproken dimensie sociale afstand, zodat nu de 1 staat voor 'absoluut niet buitenlands' en de 7 voor 'zeer buitenlands'. Hoe hoger dus nu de score, hoe meer accent de respondenten de spreker toeschrijven. Onderstaande tabel (tabel 13) geeft de gemiddelde waarde van deze mate van accent per spreker.

Tabel 13. Gemiddelden mate van accent per spreker.

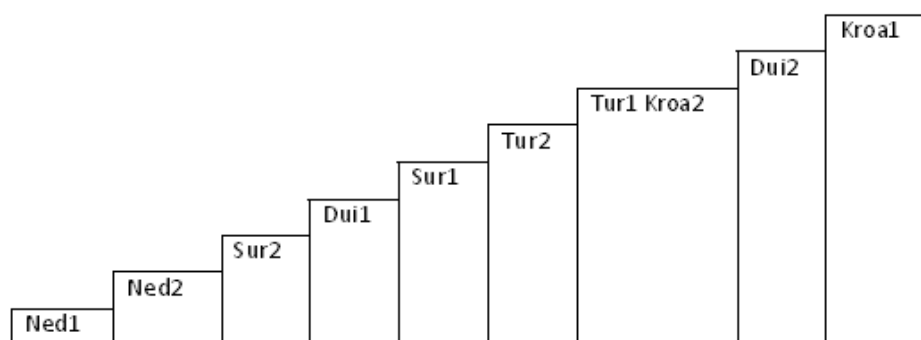
Schaal: 1-7, waarin 1= klinkt absoluut niet buitenlands, 7= klinkt zeer buitenlands

Spreker	Gemiddelde (st. dev.)
Tur1	5.7 (1.14)
Tur2	5.4 (1.09)
Kroa1	6.8 (0.95)
Kroa2	5.6 (1.00)
Sur1	4.8 (1.21)
Sur2	3.5 (1.34)
Dui1	4.8 (1.38)
Dui2	6.0 (1.00)
Ned1	1.2 (0.51)
Ned2	1.7 (1.28)

Wanneer deze gemiddelden om worden gezet in een sprekershiërarchie, geeft dit de volgende hiërarchie (figuur 8):

Figuur 8. Sprekershiërarchie mate van accent, in oplopend toegeschreven accent

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker; Ned= Nederlander, Dui= Duitser, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër;

Beide Kroatische en Turkse sprekers kregen veel accent toegeschreven, net als spreker Dui2. Beide Nederlandse sprekers vonden de respondenten absoluut niet buitenlands klinken. Ook spreker Sur2 vonden de respondenten niet erg buitenlands klinken.

Om na te gaan of de mate van accent effect heeft op de waardering van de persoonlijkheidskenmerken aantrekkelijkheid, status en sociale afstand, is wederom een aantal regressie-analysen gedaan. Onderstaande tabel (tabel 14) geeft de resultaten van deze regressie-analysen weer.

Tabel 14. Resultaten effect van mate van accent op de beoordelingen op de drie dimensies aantrekkelijkheid, status en sociale afstand, per spreker, aan de hand van regressie-analysen.

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker; Ned= Nederlander Dui= Duitser, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër;
* = $p < 0.10$, ** = $p < 0.05$, *** = $p < 0.01$.

Variabele	Aantrekkelijkheid		Status		Sociale afstand	
	Constante	B(st.er.)	Constante	B(st.er.)	Constante	B(st.er.)
Mate accent Tur1	4.90	-0.03 (0.11)	3.80	-0.04 (0.10)	2.91	0.12 (0.12)
Mate accent Tur2	3.76	0.18 (0.10)*	3.25	-0.07 (0.10)	3.05	0.16 (0.15)
Mate accent Kroa1	4.07	0.19 (0.12)	3.03	0.04 (0.14)	3.97	0.03 (0.19)
Mate accent Kroa2	4.34	0.03 (0.13)	3.29	0.02 (0.12)	4.89	-0.14 (0.17)
Mate accent Sur1	5.15	-0.10 (0.09)	3.14	0.14 (0.09)	2.57	0.16 (0.13)
Mate accent Sur2	4.20	0.13 (0.10)	3.91	0.03 (0.11)	2.00	0.32 (0.11)***
Mate accent Dui1	4.32	0.11 (0.10)	4.88	0.04 (0.09)	2.35	0.14 (0.14)
Mate accent Dui2	5.16	-0.16 (0.11)	4.68	-0.05 (0.10)	5.83	-0.45 (0.13)***
Mate accent Ned1	5.69	-0.30 (0.26)	5.61	-0.34 (0.16)**	1.87	0.47 (0.23)**
Mate accent Ned2	4.85	-0.12 (0.08)	4.80	-0.24 (0.11)**	2.73	0.30 (0.10)***

De regressie-analysen lieten een paar significante effecten zien van de mate van accent. Sprekers Sur2, Dui2, Ned1 en Ned2 lieten allen een significant effect (respectievelijk $p = 0.004$, $p = 0.001$, $p = 0.047$ en $p = 0.005$) zien voor de mate van accent op de dimensie sociale afstand. Voor de sprekers Sur2, Ned1 en Ned2 geldt: hoe meer accent zij krijgen toegeschreven door de respondenten, hoe meer sociale afstand laatstgenoemden prefereren. De resultaten laten echter bij spreker Dui2 iets tegenstrijdigs zien. De negatieve B-waarde (-0.45) geeft aan dat voor deze spreker juist geldt: hoe meer accent hij krijgt toegeschreven, hoe minder sociale afstand de respondenten prefereren met hem. Ook spreker Tur2 laat iets merkwaardigs zien op de dimensie aantrekkelijkheid: hoe meer accent hij krijgt toegeschreven, hoe aantrekkelijker hij wordt gevonden ($p = 0.083$).

Regressie-analysen liet ook op de dimensie status twee significante effecten zien van de mate van accent. Beide Nederlandse sprekers ondervonden een significant effect van de mate van accent (respectievelijk $p = 0.031$ en $p = 0.026$). Ook hier zijn de B-waarden negatief (respectievelijk -0.31 en -0.24), dus voor deze sprekers geldt: hoe minder accent zij krijgen toegeschreven, hoe meer status de respondenten hun toekennen.

Voor alle overige sprekers zijn geen significante effecten gevonden van de mate van accent.

5.2 Resultaten identificatietaak

In deze paragraaf zullen de resultaten besproken worden van de identificatietaak. Subparagraaf 5.2.1 beschrijft eerst de resultaten op basis van het onderscheid autochtoon-allochtoon. Daarna wordt in subparagraaf 5.2.2 specifiek gekeken naar de resultaten van de identificatie van de allochtone sprekers. Hierin wordt een onderscheid gemaakt tussen de correcte identificaties en de incorrecte identificaties. Vervolgens

wordt in subparagraaf 5.2.3 bekeken of de mate van contact van invloed is op identificatie van de sprekers.

5.2.1 Nederlands versus buitenlands

Zoals in paragraaf 4.2 al beschreven is, bestond de identificatietaak uit de meerkeuze vraag waar de spreker vandaan komt, met 17 keuzeopties (zie bijlage 2 voor de gebruikte vragenlijst). Alle 50 respondenten hebben meegedaan aan de identificatietaak, wat een totaal van 500 antwoorden opleverde. Van de 10 sprekers waren er 2 autochtoon Nederlands en 8 allochtoon. In onderstaande tabel (tabel 15) worden de resultaten weergegeven van de frequenties waarop de Nederlandse sprekers als autochtoon en allochtoon werden beoordeeld en de frequenties waarop de allochtone sprekers als autochtoon en allochtoon werden beoordeeld.

Tabel 15. Identificatie van de sprekers als autochtoon of allochtoon in aantallen en percentages

Spreker		Identificatie als autochtoon	Identificatie als allochtoon	Totaal
Autochtoon	Aantal	95	5	100
	Percentage	95%	5%	20%
Allochtoon	Aantal	11	389	400
	Percentage	2.8%	97.2%	80%
Totaal	Aantal	106	394	500
	Percentage	21.2%	78.8%	100%

Bovenstaande tabel laat zien dat het onderscheid tussen autochtoon en allochtoon over het algemeen heel goed gemaakt is. Er bleken vijf respondenten een autochtone spreker als allochtoon geïdentificeerd te hebben. Deze bleken allen spreker Ned2 te betreffen. Twee respondenten zagen hem aan als Antilliaan, een als Surinamer, een als Zweed en een respondent als Belg. In subparagraaf 5.2.2 volgt de bespreking van de identificaties van de allochtone sprekers.

5.2.2 Identificatie allochtone sprekers

In deze subparagraaf zal gekeken worden naar de identificaties per spreker. Eerst komen de correcte identificaties aan bod, vervolgens zullen de incorrecte identificaties worden besproken.

5.2.2.1 Correcte identificaties

De resultaten van de correcte identificaties per spreker zullen op twee manieren worden bekeken: in hoeverre waren de respondenten in staat om per spreker het verschil autochtoon-allochtoon aan te geven, en waren zij in staat om het juiste herkomstland te koppelen aan de spreker.

Te beginnen met het onderscheid autochtoon-allochtoon per spreker. Onderstaande tabel (tabel 16) geeft per spreker het percentage van de respondenten die de spreker correct als allochtoon identificeerde.

Tabel 16. Correct geïdentificeerde allochtone sprekers op onderscheid autochtoon-allochtoon, in percentages, per spreker, (n=50)

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, Dui= Duitser, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër

Spreker	Percentage correct geïdentificeerd als allochtoon
Tur1	100%
Tur2	100%
Kroa1	100%
Kroa2	100%
Sur1	100%
Sur2	80%
Dui1	98%
Dui2	100%

Bovenstaande tabel laat zien dat de respondenten elke spreker over het algemeen goed als allochtoon identificeerde. Alleen met spreker Sur2 hadden de respondenten iets meer moeite: 20% heeft hem geïdentificeerd als autochtoon Nederlander.

Wanneer gekeken wordt naar de resultaten van de correcte identificaties van het herkomstland van de sprekers, geeft dit de volgende tabel (tabel 17):

Tabel 17. Correct geïdentificeerde allochtone sprekers op herkomstland, in percentages, (n=50)

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, Dui= Duitser, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër

Spreker	Percentage correct geïdentificeerd op herkomstland
Tur1	34%
Tur2	44%
Kroa1	10%
Kroa2	10%
Sur1	70%
Sur2	18%
Dui1	80%
Dui2	94%

Bovenstaande resultaten laten zien dat respondenten vooral moeite hadden met het identificeren van beide Kroatische sprekers, en van Sur2. Ook hadden respondenten moeite met beide Turkse sprekers: nog niet eens de helft van alle respondenten heeft hen correct geïdentificeerd. Beide Duitse sprekers en Sur2 bleken gemakkelijker te identificeren, bijna alle respondenten deden dit goed.

5.2.2.2 Incorrecte identificaties

De resultaten uit de vorige subparagraaf lieten zien dat respondenten veel moeite hebben met het correct identificeren van een aantal sprekers. Hier zal bekeken worden waar de respondenten dachten dat de sprekers vandaan kwamen, wanneer zij de sprekers incorrect identificeerden. Ook wordt bekeken of de respondenten, wanneer zij

de spreker incorrect identificeerden, wel de herkomstregio (Mediterraans bij Turken, Caribisch bij Surinamers, Oostblok bij Kroaten en Westers bij Duitsers) goed hadden.

Te beginnen met de andere landen waartoe de respondenten dachten dat de sprekers behoorden. Onderstaande tabel (tabel 18) geeft de percentages per land, per spreker weer.

Tabel 18. Incorrecte identificaties per land, per allochtone spreker, in percentages, (n=50)

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, Dui= Duitser, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër

Land	Tur1	Tur2	Kroa1	Kroa2	Sur1	Sur2	Dui1	Dui2
Nederland	-	-	-	-	-	20	2	-
De Antillen	-	4	-	2	30	6	2	-
China	-	-	-	-	-	2	-	2
Duitsland	4	-	6	-	-	-	X	X
Engeland	-	4	-	-	-	10	2	-
Marokko	40	26	34	18	-	12	-	-
Kroatië	4	8	X	X	-	10	2	-
Frankrijk	8	-	2	2	-	-	8	-
Turkije	x	X	18	28	-	8	-	-
Polen	8	8	18	20	-	-	-	-
Suriname	-	-	-	-	X	X	-	-
België	-	2	2	2	-	2	-	2
Indonesië	-	4	2	2	-	4	-	-
Spanje	-	-	4	-	-	-	-	-
Rusland	2	-	4	12	-	-	-	-
Zweden	-	-	-	-	-	4	4	2
Geen van bovenstaande antwoorden	-	-	-	4	-	4	-	-
Totaal aantal incorrect genoemde landen	5	7	9	9	1	11	6	3

Bovenstaande tabel laat zien dat sprekers Sur1 en Dui2 niet veel andere herkomstlanden toegeschreven krijgen. Bij spreker Sur2 en beide Kroatische sprekers was de verwarring wel groot: respectievelijk 11 en 9 verschillende landen worden genoemd bij de identificatie van hen. Spreker Kroa1 wordt veel aangezien als Marokkaan en spreker Kroa2 als Turk. Uit subparagraaf 5.2.2.1 bleek ook al dat deze 3 sprekers het minst correct zijn geïdentificeerd.

Nu zal worden gekeken naar de percentages waarin de respondenten, ondanks dat zij de spreker incorrect op herkomstland identificeerden, de sprekers wel correct op herkomstregio identificeerden. De herkomstregio's zijn als volgt: Mediterraans, Caribisch, Oostblok, Westers. Tot de regio Mediterraans worden Turkije en Marokko gerekend, tot de regio Caribisch de Nederlandse Antillen en Suriname. Tot de regio

Oostblok worden de landen Polen, Rusland en Kroatië gerekend en tot slot tot de regio Westers Duitsland, Frankrijk, België, Engeland, Zweden en Spanje. De resultaten staan gegeven in onderstaande tabel (tabel 19).

Tabel 19. Correcte identificaties van de herkomstregio, per allochtone spreker, in percentages, (n=50)

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, Dui= Duitser, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër

Spreker	Percentage correcte herkomstregio, incorrect herkomstland	Percentage correcte herkomstregio, zonder+met correct herkomstland
Tur1	40	74
Tur2	26	70
Kroa1	22	32
Kroa2	32	42
Sur1	30	100
Sur2	6	24
Dui1	14	94
Dui2	4	98

Bovenstaande tabel laat goed zien dat met name spreker Tur1 incorrect werd geïdentificeerd als Turk, maar wel vaak correct werd geïdentificeerd op herkomstregio. Velen verwarden hem met een Marokkaan. Ook spreker Kroa2 werd, ondanks dat velen incorrect zijn herkomstland identificeerden (90%), wèl door meer respondenten in de goede herkomstregio geplaatst (32%). De laatste kolom van de tabel maakt duidelijk dat respondenten de meeste moeite hadden met het identificeren van zowel herkomstland als -regio van spreker Sur2 en beide Kroatische sprekers. Subparagraaf 5.2.2.1 liet al zien dat beide Duitse sprekers en spreker Sur1 door veel respondenten goed werden geïdentificeerd. Bovenstaande tabel laat daarbij nog zien dat zij ook op herkomstregio door bijna alle respondenten goed werden geïdentificeerd. Ook maakt tabel 19 duidelijk dat de beide Turkse sprekers door veel respondenten wel in de goede herkomstregio werden geplaatst (respectievelijk 40% en 26%), ondanks dat zij de sprekers niet goed als Turk identificeerden. Dit bracht hen op een totaal van respectievelijk 74% en 70% respondenten die hen in de goede herkomstregio plaatsten.

5.2.3 Resultaten op basis van mate van contact

In deze paragraaf wordt besproken of de mate van contact met leden van een buitenlandse groep effect heeft op het correct identificeren van de sprekers. In tabel 11 zijn de frequenties (in percentages) en gemiddelden van de mate van contact met de herkomstgroepen al gegeven. Met behulp van regressie-analysen (ditmaal de binary logistic regression) is bekeken of de mate van contact effect heeft op het correct identificeren van de sprekers. Hiervoor zijn eerst de antwoorden op de identificatietaak gehercodeerd naar 0 (incorrecte identificatie herkomstland) en 1 (correcte identificatie herkomstland). Onderstaande tabel (Tabel 20) geeft de resultaten van de regressie-analysen weer.

Tabel 20. Resultaten effect van mate van contact op het correct identificeren van de spreker, per allochtone spreker, aan de hand van regressie-analysen

Legenda: 1= eerste spreker, 2= tweede spreker, , Dui= Duitser, Ned= autochtoon Nederlander, Sur= Surinamer, Tur= Turk, Kroa = Kroatiër; * = $p < 0.10$, ** = $p < 0.05$, ***= $p < 0.01$.

Variabele	Spreker	Constante	B (st.er.)
Contact Turken	Tur1	-0.88	0.08 (0.21)
	Tur2	-0.39	0.06 (0.21)
Contact Kroaten	Kroa1	-2.46	0.14 (0.38)
	Kroa2	-3.17	0.46 (0.27)*
Contact Surinamers	Sur1	0.53	0.16 (0.32)
	Sur2	-1.30	-0.11 (0.38)
Contact Duitsers	Dui1	1.61	-0.13 (0.20)
	Dui2	2.88	-0.05 (0.35)

Uit de resultaten van de regressie-analysen blijkt over het algemeen geen significant effect van de mate van contact op het correct kunnen identificeren van de spreker. Alleen bij spreker Kroa2 is er een significant effect gemeten. Bij deze spreker geldt dat als een respondent veel contact heeft met voormalig Joegoslaven (waaronder dus Kroaten), hij/zij de spreker correct kan identificeren. Helaas bleek bij de andere Kroatische spreker, Kroa1, geen significant effect van de mate van contact, net als bij alle andere sprekers.

6. Conclusies

In hoofdstuk 3 werden zeven hypothesen gegeven bij de hoofdvraag ‘Hoe beoordelen autochtone Nederlanders sprekers van het Nederlands met een allochtoon accent?’. In dit hoofdstuk zullen deze hypothesen besproken worden en worden bepaald of zij bevestigd of verworpen moeten worden aan de hand van de gevonden resultaten zoals beschreven in hoofdstuk 5.

Hypothese 1: De respondenten zullen goed in staat zijn om allochtone sprekers van autochtone sprekers te onderscheiden.

Deze hypothese kan worden bevestigd. Uit de resultaten in hoofdstuk 4 bleek dat 95% van de respondenten de autochtone sprekers ook daadwerkelijk als autochtoon identificeerden. 97,2% van de respondenten identificeerde de allochtone sprekers als allochtoon. Deze hoge percentages geven aan dat de respondenten heel goed in staat waren om het onderscheid autochtoon-allochtoon te maken. De enige spreker met wie sommigen wat moeite hadden te plaatsen, was spreker Sur2. Hiervan zei 20% van de respondenten dat hij Nederlands was. Dit kan komen doordat hij al vanaf zijn 4de jaar hier in Nederland is en daardoor minder accent vertoont dan de rest van de allochtone sprekers.

Hypothese 2: De respondenten zullen in staat zijn om de herkomstregio (Westers, Caribisch, Middellandse, Oostblok) van de sprekers te identificeren. Echter zullen zij meer moeite hebben met het herkomstland: de Turkse sprekers zullen geïdentificeerd worden als Marokkaans, de Surinaamse sprekers als Antilliaans en de Kroatische sprekers als Pools en Russisch. De Duitse sprekers zullen wel goed geïdentificeerd worden op herkomstland.

Deze hypothese wordt ten dele aangenomen. Bijna alle respondenten identificeerden beide Duitse sprekers en spreker Sur1 op herkomstland (zie tabel 17). Zoals de hypothese voorspelde, werden beide Turkse sprekers veel verward met Marokkanen (zie tabel 19), maar hierdoor dus wel correct geïdentificeerd op herkomstregio. Spreker Sur1 werd meer dan eens verward met een Antilliaan. Respondenten bleken veel moeite te hebben met het identificeren van de Kroatische sprekers. Ook het bepalen van de herkomstregio van de Kroatische spreker ging niet goed: de sprekers werden veel vaker aangezien voor Turken en Marokkanen dan voor Polen en Russen. Wellicht is het ‘Oostblok’-accent nog niet voldoende doorgedrongen in de omgeving van de respondenten, waardoor ze het niet herkennen. Ook hadden zij veel moeite met het herkennen van spreker Sur2. Zowel op herkomstland als herkomstregio werd hij weinig correct geïdentificeerd. Tabel 18 liet ook al een grote spreiding zien in de landen waarin respondenten hem plaatsten.

Kortom: de respondenten bleken met name de Duitse sprekers en de Surinaamse spreker Sur1 goed te kunnen identificeren op herkomstland. De Turkse sprekers werden inderdaad veel verward met Marokkanen, zoals voorspeld, maar hierdoor wel goed geplaatst op herkomstregio. Tot zo ver is de hypothese bevestigd. Echter, de Kroatische sprekers werden zowel op herkomstland als herkomstgebied niet goed geïdentificeerd.

Een mogelijke verklaring is de nog relatieve onbekendheid van het accent bij de respondenten. Ook spreker Sur2 werd niet goed geïdentificeerd op zowel herkomstland als -regio. Een mogelijke verklaring hiervoor is, net zoals bij de bespreking van hypothese 1 al naar boven kwam, dat zijn accent te weinig aanwezig is om hem goed te kunnen identificeren.

Hypothese 3: Respondenten die gemiddeld tot veel contact hebben met de buitenlandse groep waartoe de spreker behoort, zullen de betreffende spreker beter identificeren dan respondenten die weinig tot geen contact hebben met die buitenlandse groep.

Uit de resultaten bleek slechts bij 1 spreker een significant effect voor de mate van contact op het juist kunnen identificeren van de spreker. Dit was bij spreker Kroa2. Voor hem geldt: mensen veel contact met voormalig Joegoslaven, kunnen deze spreker over het algemeen correct identificeren. Bij alle andere sprekers bleek de mate van contact geen significant effect te hebben op de identificatie. De hypothese moet dan ook worden verworpen.

Hypothese 4: De respondenten zullen de autochtone sprekers op alle drie dimensies (aantrekkelijkheid, status, sociale afstand) het positiefst beoordelen.

Deze hypothese wordt slechts gedeeltelijk bevestigd door de resultaten. Spreker Ned1 wordt op elke dimensie verreweg het positiefst beoordeeld. Echter, spreker Ned2 heeft een heel andere beoordeling gekregen. Bij de dimensie aantrekkelijkheid komt hij pas op de zevende plaats, bij status op de vierde plaats en bij de dimensie sociale afstand zijn er vijf sprekers waarmee minder sociale afstand geprefereerd wordt dan met hem. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen liggen in het accent van spreker Ned2. Ondanks dat hij geboren en getogen is in Gouda, had zijn uitspraak op de geluidsfragment soms iets weg van een Rotterdams accent. Waarschijnlijk hebben respondenten hem hierop beoordeeld, gezien een aantal van hen na afloop ook vroegen of een van de sprekers een Rotterdammer was. Spreker Ned2 kreeg ook een iets hogere mate van accent toegeschreven (zie tabel 13).

Doeleman's resultaten (1998: 239) lieten iets soortgelijks zien: zij had een Standaardnederlandse spreker, een West-Nederlandse spreker en een Zuid-Nederlandse spreker in haar fragmenten opgenomen. De West-Nederlandse spreker kreeg op alle drie dimensies een negatievere score dan de Standaardnederlandse spreker. Echter werd eerstgenoemde wel positiever beoordeeld dan de allochtone sprekers (op een Engelse en een Surinaamse spreker na op aantrekkelijkheid). Het lijkt er dus op dat nu, bijna 15 jaar later, respondenten minder positief ten opzichte van het Rotterdams accent staan dan toen. Het verschil kan ook komen door het verschil in woonplaats van de respondenten: een grote groep van Doeleman's respondenten was woonachtig in Rotterdam zelf, terwijl er binnen dit onderzoek slechts 1 respondent uit Rotterdam kwam. Verreweg de meeste respondenten kwamen uit Utrecht en Gouda.

Kort samengevat blijkt de beoordeling van spreker Ned1 dus in overeenstemming met wat de Social Identity Theory en de Realistic Group Conflict Theory voorspellen: de eigen in-group wordt het positiefst beoordeeld. Blijkbaar vonden

respondenten spreker Ned2 door zijn licht Rotterdams accent niet tot de eigen in-group behoren.

Hypothese 5: De respondenten zullen van de allochtone sprekers de Duitsers op alle drie dimensies het positiefst beoordelen, gevolgd door de Surinamers. Hierop volgen de Kroatische sprekers. De Turkse sprekers zullen het negatiefst worden beoordeeld.

Deze hypothese wordt ten dele aangenomen. De Duitse sprekers worden inderdaad van alle allochtone sprekers het positiefst beoordeeld op alle drie dimensies. Op aantrekkelijkheid scoren zij hetzelfde als de twee Surinaamse sprekers en op sociale afstand iets erboven. Dit is een verschil met de resultaten van Doeleman (1998: 239) van vijftien jaar geleden. Toen werden de Duitse sprekers enkel op de dimensie status positiever beoordeeld dan de Surinaamse en Antilliaanse sprekers. De Duitse sprekers in huidig onderzoek werden door bijna alle respondenten als Duits geïdentificeerd. De hoge scores kunnen dus niet gebaseerd zijn op de vergissing dat zij eigenlijk Nederlands waren en dus hoge scores kregen omdat respondenten ze tot de eigen in-group beschouwden. Sterker nog: de mate van accent van spreker Dui2 werd zelfs als zeer zwaar beoordeeld (zie tabel 13). Er was dus duidelijk geen misverstand over de afkomst van deze spreker.

Het gedeelte van de hypothese betreffende de Kroatische sprekers moet verworpen worden. Op de dimensies sociale afstand en status beoordeelden de respondenten hen duidelijk het negatiefst van alle sprekers. Er zat echter vaak niet veel verschil tussen deze twee sprekers en de spreker Tur2. Op de dimensie aantrekkelijkheid wordt spreker Tur2 zelfs nog iets negatiever beoordeeld dan de Kroatische sprekers. De verwachting was dat de Turkse sprekers op alle dimensies het negatiefst zouden worden beoordeeld. Turken worden met name geassocieerd met de Islam en de laatste jaren zijn de spanningen hiermee in Nederland, en eigenlijk heel het Westen, enorm toegenomen. Arbeidersimmigranten en vluchtelingen uit de Oostblok hebben geen connectie met de Islam en zouden dus een streepje voor moeten hebben op de Turken. Maar de resultaten laten dus zien dat de Kroatische sprekers over het algemeen negatiever of even negatief als de Turkse sprekers beoordeeld worden. Een verklaring hiervoor kan worden gevonden bij de identificatietaak. In bovenstaande bespreking van hypothese 2 werd al aangehaald dat maar weinig respondenten beide Kroatische sprekers correct identificeerden op herkomstland en herkomstregio. Veel respondenten identificeerden hen als behorend tot de Middellandse groep. Hierdoor werden, zoals het procesmodel van Doeleman (1999: 139) voorspelde, etnische stereotypen van die groep opgeroepen en geprojecteerd op de Kroatische sprekers, ondanks dat zij niet tot die groep behoren.

Hypothese 6: De respondenten die gemiddeld tot veel contact hebben met de buitenlandse groep waartoe de spreker behoort, zullen de betreffende allochtone sprekers positiever beoordelen dan respondenten met geen of weinig contact met die groep hebben.

Deze hypothese moet worden verworpen. De resultaten lieten enkel een significant effect zien voor de mate van contact op de dimensie sociale afstand bij spreker Kroa1.

Voor hem geldt: hoe meer contact met voormalig Joegslaven, hoe minder sociale afstand de respondenten met hem prefereren. Bij alle andere sprekers is echter geen significant effect gevonden en daarom moet de hypothese toch verworpen worden. Met dit onderzoek is dus geen bewijs gegeven voor de Contacthypothese, die er vanuit gaat dat mensen met veel contact met leden van een bepaalde (allochtone) minderheidsgroep, deze leden positiever zullen beoordelen dan mensen met geen of weinig contact met deze groep. Ook ondersteunen de hier gevonden resultaten niet de bevindingen van Doeleman (1998: 328), die op basis van haar eigen resultaten een positief effect van contact op de beoordeling van allochtone sprekers concludeerde. Het verschil in resultaten tussen haar onderzoek en huidig onderzoek kan liggen aan de manier van meten van het contact. In dit onderzoek is de mate van contact met de betreffende etnische groep direct bevraagd aan de hand van een 7-puntschaal (zie paragraaf 4.2). Doeleman (1998: 134) bepaalde de mate van contact van haar respondenten met de etnische groepen op basis van hun woonplaats. Zij nam aan dat haar respondenten uit de Randstad meer contact hadden met allochtone groepen dan haar respondenten woonachtig buiten de Randstad. Helaas hebben aan dit onderzoek te weinig respondenten van buiten de Randstad meegewerkt om op Doeleman's criterium het effect van contact te meten.

Hypothese 7: Hoe meer accent de spreker heeft, d.w.z. hoe buitenlandser de respondenten hem vinden klinken, hoe negatiever hij beoordeeld wordt op de drie dimensies aantrekkelijkheid, status en sociale afstand.

Deze hypothese moet worden verworpen, gezien de resultaten geen eenduidig beeld geven. Er komen namelijk een aantal tegenstrijdige resultaten naar voren. Ten eerste lieten slechts vier (Sur2, Ned1, Ned2, Dui2) van de tien sprekers een significant effect zien op de dimensie sociale afstand, op de dimensie status bleek slechts bij twee sprekers (Ned1, Ned2) sprake van een significant effect van de mate van accent, en op de dimensie aantrekkelijkheid was er nog maar sprake van een significant effect bij een spreker (Tur2).

Ten tweede lieten de sprekers waarbij een significant effect was vastgesteld, onderling verschillende dingen zien. Zo bleek voor de sprekers Sur2, Ned1 en Ned2 op de dimensie sociale afstand het volgende te gelden: hoe meer accent zij krijgen toegeschreven door de respondenten, hoe meer sociale afstand laatstgenoemden prefereren. De spreker Dui2 laat weer een heel ander beeld zien: hoe meer accent hij krijgt toegeschreven, hoe minder sociale afstand de respondenten prefereren met hem. Bij de bespreking van hypothese 5 kwam ook al naar voren dat spreker Dui2, ondanks dat de respondenten hem heel buitenlands vonden klinken, hij zeer positief werd beoordeeld.

Bij spreker Tur2 kwam ook iets naar voren dat tegen de verwachtingen in ging: hoe meer accent hij krijgt toegeschreven, hoe aantrekkelijker hij wordt gevonden.

Deze resultaten zijn in tegenspraak met de conclusies die Jongenburger (2002: 149) uit haar resultaten trok. Zij concludeerde namelijk dat in haar experiment grote samenhang bestaat tussen hoe 'niet-autochtoon Nederlands' iemand klinkt en zijn

verkregen beoordeling in termen van persoonskenmerken. Dit bleek ook uit onderzoek van Cargile en Giles (1998, aangehaald in Lindemann 2003: 348). Van deze samenhang blijkt in huidig onderzoek geen sprake. De beoordeling van de sprekers lijkt hier meer via etnische herkomst te lopen dan via mate van accent, zoals voorspeld door het procesmodel van Doeleman (1999: 139).

Kort samengevat kunnen uit de resultaten van dit onderzoek de volgende conclusies worden getrokken. De respondenten, die allen autochtoon Nederlands waren, zijn goed in staat allochtone en autochtone sprekers van elkaar te onderscheiden. Met het bepalen van herkomstland hadden zij meer moeite, met uitzondering van een Surinaamse spreker en beide Duitse sprekers. De herkomstregio bleek gemakkelijker: de Turkse sprekers werden veel verward met Marokkanen, maar hiermee wel nog in de goede regio geplaatst (Mediterraans). De Kroatische sprekers waren zowel op herkomstland als herkomstregio moeilijk te plaatsen en werden veel verward met Turken en Marokkanen. Dit zou kunnen komen door de relatieve onbekendheid met accenten uit de Oostblok.

Naast dat het Duitse accent door velen goed herkend wordt, is de attitude ten opzichte van Duitse sprekers in de laatste vijftien jaar positiever geworden. De Duitse sprekers werden, na de autochtoon Nederlandse spreker, het positiefst beoordeeld op de drie dimensies. Hierna volgden de Surinaamse sprekers en daarna pas de Turkse en Kroatische sprekers.

De mate van contact bleek geen invloed te hebben op zowel het correct kunnen identificeren van de sprekers als de beoordelingen van de sprekers. Ook de mate van accent bleek geen invloed te hebben op de beoordelingen van de sprekers. Gezien gebrek aan effect van de mate van accent en de gevonden sprekershiërarchieën lijken de respondenten de sprekers voornamelijk te hebben beoordeeld middels het procesmodel van autochtone reacties op allochtone spraak van Doeleman (1999: 139).

7. Discussie

Dit hoofdstuk zal bestaan uit twee delen. In het eerste deel (paragraaf 7.1) zullen een aantal kritische noten besproken worden bij dit onderzoek. In het tweede deel (paragraaf 7.2) zullen een aantal voorstellen worden gedaan voor vervolgonderzoek.

7.1 Kritische beschouwing

Een aantal kritische noten dienen bij het huidige onderzoek gegeven te worden. Deze vallen onder vier categorieën (respondenten, geluidsfragmenten, vragenlijst, resultaten) en zullen een voor een worden besproken.

7.1.1 De respondenten

In dit onderzoek zijn slechts vijftig autochtoon Nederlandse respondenten tussen de 17 en 33 jaar gebruikt. Deze respondenten vormen uiteraard geen representatieve steekproef voor alle autochtone Nederlanders binnen deze leeftijdscategorie. De getrokken conclusies in hoofdstuk 5 mogen dan ook niet gegeneraliseerd worden naar deze groep. Echter kunnen de gevonden resultaten in dit onderzoek wel een indicatie geven van de huidige attitudes van autochtone Nederlanders binnen deze leeftijdsgroep.

In dit onderzoek is geen differentiatie gemaakt tussen de woonplaatsen van de respondenten. Verreweg de meeste respondenten kwamen uit Gouda en Utrecht, beide grote steden. Wel zijn het twee verschillende steden: Utrecht is een echte studentenstad en Gouda staat vooral bekend om zijn problemen met allochtone jeugd. Wellicht dat respondenten uit Gouda de sprekers anders beoordelen dan respondenten uit Utrecht. Echter is hier geen rekening mee gehouden in de bespreking van de resultaten.

In dit onderzoek is ook geen rekening gehouden met een zogenoemde 'bias' die respondenten zouden kunnen hebben ten opzichte van bepaalde etnische groepen. Vooraf werd enkel naar het geboorteland van de respondent zelf en de ouders gevraagd om de autochtoon Nederlandse respondenten te kunnen scheiden van de allochtone respondenten. Dit werd gedaan aan de hand van de eerder beschreven definitie 'allochtoon' en 'autochtoon' volgens het CBS. Volgens deze definitie is iemand wiens grootouders in het buitenland geboren zijn, geen allochtoon meer en wordt diegene binnen dit onderzoek dus ook beschouwd als autochtoon Nederlander. Echter, wanneer (een van de) grootouders van een respondent geboren zou zijn in bijvoorbeeld Turkije en deze respondent een goede band met die grootouder(s) zou hebben, is het goed voor te stellen dat die respondent positiever ten opzichte van Turken, en daarmee de Turkse sprekers binnen dit onderzoek, zou staan dan respondenten zonder Turkse grootouders. Dit is geprobeerd enigszins te ondervangen met de vragen naar hoeveel contact de respondenten hebben met de betreffende groepen. De vraag is in hoeverre dit ook daadwerkelijk gelukt is.

Tot slot is er ook geen rekening gehouden met het opleidingsniveau van de respondenten. De vraag is of zowel lager- als hogeropgeleiden dezelfde attitude hebben ten opzichte van buitenlandse accenten of dat hier (grote) verschillen tussen zitten. Zo

bleek bijvoorbeeld uit BMC-onderzoek (2010) dat veel meer (met name mannelijke) lageropgeleiden op de PVV, een partij met name bekend om zijn anti-immigranten standpunt, stemmen dan hogeropgeleiden. Wellicht dat er dus ook een verschil is in attitude ten opzichte van allochtonen en hun accent tussen die twee.

7.1.2 De geluidsfragmenten

Er valt het een en ander op te merken aan de gebruikte geluidsfragmenten. Ten eerste de ongelijkheid van de stemmen van de sprekers. Hoewel in hoofdstuk 3 ervoor gepleit is om geen Matched Guise techniek te gebruiken, zitten er toch voordelen aan deze techniek. Verschillen in beoordelingen van de sprekers zouden nu veroorzaakt kunnen zijn door verschillen in de stem van sprekers, in plaats van verschillen in accent. Doeleman (1998: 101) probeerde dit verschil te minimaliseren door enkel mannelijke sprekers te gebruiken binnen de leeftijdsgroep 18-34. In dit onderzoek is ook geprobeerd om sprekers binnen die leeftijdsgroep te vinden. Het bleek helaas heel lastig om zulke sprekers te vinden binnen de tijdsperiode waarin dit onderzoek moest plaatsvinden, en daarom komen hier gebruikte sprekers uit de leeftijdsgroep 24-45. Onderlinge verschillen in stemmen (onder andere het verschil jong-ouder) zou invloed kunnen hebben gehad op de beoordeling van de sprekers. Dit zou ook het verschil kunnen verklaren tussen de zeer verschillende beoordelingen tussen beide Nederlandse sprekers. Overigens is ook niet gekeken naar andere stembeïnvloedende factoren tussen de sprekers. Zo was spreker Kroa1 een zware roker automatisch rauwer en ouder dan de rest van de sprekers.

De kwaliteit van de geluidsopnames liet nogal eens wat te wensen over. De opnames zijn gemaakt met onprofessioneel opnameapparatuur. Sommige geluidsfragmenten (met name die van spreker Sur1) kraken nogal, waarschijnlijk door te dicht bij de microfoon praten. Andere fragmenten zijn juist heel zacht, waarschijnlijk door te ver van de microfoon praten om het kraken te voorkomen. Met deze apparatuur bleek het moeilijk echt kwalitatief goede opnames te maken. De kwaliteit van de opnames zou namelijk effect kunnen hebben op de identificatie en beoordeling van de spreker. Het kraken leidt namelijk af en wanneer een opname te zacht is, is de spraak moeilijk te verstaan.

Het aantal gebruikte sprekers zou van invloed kunnen zijn op de beoordeling. Veel respondenten klaagden achteraf dat tien sprekers toch best veel waren, ondanks dat vooraf wordt aangekondigd dat er tien spraakfragmenten zullen komen. Wellicht is dat een reden waarom veel respondenten halverwege de enquête gestopt zijn. Ook zou het aantal sprekers invloed kunnen hebben gehad op de beoordelingen die de respondenten gaven die de enquête wèl afgemaakt hebben: respondenten die tegen het einde steeds minder zin krijgen, worden steeds minder geconcentreerd, met als risico dat ze maar willekeurig iets aanklikken. Ook kunnen ze door gebrek aan zin, steeds negatiever in hun beoordeling worden.

Ondanks klachten over te veel sprekers, is het de vraag of er generalisaties mogen worden gemaakt betreffende de attitudes ten opzichte van een bepaald allochtoon

accent op basis van slechts twee sprekers. Om deze generalisaties te mogen maken, zouden eigenlijk meer sprekers per groep gebruikt moeten worden.

Een laatste kritisch punt betreft de volgorde van de geluidsfragmenten. De geluidsfragmenten werden namelijk in een volgorde aangeboden. Door gebruik van slechts een volgorde, kan er niet worden gecontroleerd op eventuele volgorde-effecten. Het zou beter zijn geweest wanneer de fragmenten per respondent gerandomiseerd gegeven zouden worden.

7.1.3 De online-enquête

In hoofdstuk 3 werd al aangegeven dat een nadeel van een online-enquête is dat de afnameomgeving niet gecontroleerd kan worden. Respondenten zouden ondertussen met iets anders bezig kunnen zijn en daardoor ongeconcentreerd te enquête invullen. Ook is moeilijk te achterhalen of respondenten de enquête serieus invullen. Wanneer je als proefleider aanwezig bent, zijn zulke aspecten makkelijker in de gaten te houden. Wel bleek het online aanbieden van de enquête een goede manier om een groot aantal respondenten in een korte tijd te bereiken.

7.1.4 De resultaten

Binnen de resultaten is gekeken naar de eventuele invloed van de mate van contact met de betreffende etnische groepen. Er bleek zo goed als geen invloed van deze mate van contact op zowel de identificatietaak als op de beoordeling. Dit is wellicht te wijten aan het feit dat vrijwel alle respondenten aangaven weinig of geen contact te hebben met de betreffende etnische groepen. Hierdoor is het moeilijk te onderzoeken of de mate van contact effect heeft op de beoordeling en identificatie van de sprekers, gezien er vrijwel geen vergelijkingsmateriaal is met respondenten die aangeven wèl contact te hebben met de groepen.

7.2 Voorstellen voor vervolgonderzoek

Vervolgonderzoek zou meer rekening moeten houden met onderlinge fonologische verschillen tussen de sprekers, zodat deze niet van invloed kunnen zijn op de beoordeling. Hiervoor zouden de sprekers òf qua stem overeen moeten komen, zoals in het onderzoek van Doeleman (1998) die hierbij gebruik maakte van een fonologische analyse, òf er zou toch gebruik moeten worden gemaakt van de Matched Guise techniek.

Vervolgonderzoek zou zich ook specifiek kunnen richten op het onderscheid veel-weinig contact, zodat de rol die contact al dan niet speelt bij het beoordelen en identificeren van de sprekers duidelijk wordt. Het kan moeilijk blijken om een grote groep autochtone Nederlanders te vinden die veel contact heeft met de betreffende etnische groepen.

In vervolgonderzoek zou ook gekeken kunnen worden hoe allochtonen de sprekers zouden beoordelen en zo inter-grouprelaties in kaart brengen. Jongenburger (2002) deed dit al met Marokkaanse en Turkse respondenten, maar dit onderzoek zou uitgebreid kunnen worden door ook Duitse en Surinaamse respondenten te includeren.

Tot slot zou vervolgonderzoek ook dit onderzoek herhaalt kunnen worden met betere geluidsfragmenten en sprekers die qua stem meer overeenkomen, maar dan bij een grotere groep respondenten die wel representatief zijn voor autochtone Nederlanders binnen een bepaalde leeftijdscategorie. Op deze manier kunnen de conclusies wel gegeneraliseerd worden.

Literatuurlijst

- Al-Dosari 2011** Al-Dosari, H.S. An investigation of attitudes towards varieties of spoken English in a multi-lingual environment. In: *Theory and Practice in Language Studies*, 1 (2011), p. 1041-1050.
- Appel & Muysken 1987** Appel, R. & P. Muysken. *Language contact and bilingualism*. Londen etc.: Edward Arnold, 1987.
- Appel & Vermeer 2008** Appel, R. & A. Vermeer. *Tweede-taal verwerving en tweede-taal onderwijs*. Bussum: Coutinho, 2008.
- Aspeslagh & Dekker 2003** Aspeslagh, R. & H. Dekker. Beelden en Buren. In: *Tijdschrift voor Vredesopvoeding*, 18 (2003) p. 6-9.
- Aspeslagh et al. 2000** Aspeslagh, R., F. Boen, H. Dekker, H. Linssen, R. Pepermans, N. Vanbeselaere & V. Yzerbyt. *België en Nederland in beeld; Wat weten, denken en vinden jongeren in België en Nederland van elkaars landen en bevolkingen?*, Den Haag: Clingendael, 2000.
- Bailey 2007** Bailey, B. Multilingual forms of talk and identity work. In: P. Auer & L. Wei (red.), *Handbook of Multilingualism and Multilingual Communication*. Berlin etc.: Mouton de Gruyter 2007, p. 341-370. *Handbooks of applied linguistics*. Onder editie van K. Knapp & G. Antos. Dl. 5.
- Boves & Gerritsen 1995** Boves, T. & M. Gerritsen. *Inleiding in de sociolinguïstiek*. Utrecht: Aula, 1995.
- Coenders et al. 2008** Coenders, M., M. Lubbers, P. Scheepers & M. Verkuyten. More than two decades of changing ethnic attitudes in the Netherlands. In: *Journal of Social Issues*, 64 (2008), p. 269-285.
- Coenders 2001** Coenders, M. *Nationalistic Attitudes and Ethnic Exclusionism in a Comparative Perspective: An Empirical Study of Attitudes Toward the Country and Ethnic Immigrants in 22 countries*. Proefschrift Katholieke Universiteit Nijmegen, 2001.
- Doeleman 1999** Doeleman, R. Autochtone reacties op allochtone spraak. In: E. Huls & B. Weltens (red.), *Artikelen van de Derde Sociolinguïstische Conferentie*. Delft: Eburon, 1999, p. 137-148.
- Doeleman 1998** Doeleman, R. *Native reactions to nonnative speech*. Tilburg University Press: Tilburg 1998. *Studies in Multilingualism*, Vol. 13.
- Heuven, van & De Vries 1983** Heuven, V.J.J.P., van & J.W. de Vries. Verstaan, begrijpen en waarderen van buitenlandse uitspraak. In: *Tijdschrift voor Taal en Tekstwetenschap*, 3 (1983), p. 180 – 191.
- Huijnk et al. 2010** Huijnk, W., M. Verkuyten & M. Coenders. Inter-marriage Attitude among Ethnic Minority and Majority Groups in the Netherlands: the Role of Family Relations and Immigrant Characteristics. In: *Journal of Comparative Family Studies*, 41 (2010), p. 389-414.
- Ike 2006** Ike, B.J. *Taalattitudes van Marokkaanse Nederlanders ten opzichte van het gesproken Nederlands van Marokkaanse Nederlanders*. Ongepubliceerde masterscriptie Universiteit Utrecht, 2006.

- Jongenburger 2002** Jongenburger, W. Taal is macht. In: H. Bennis (red.), *Een buurt in beweging: talen en culturen in het Utrechtse Lombok en Transvaal*. Amsterdam: Aksant 2002, p. 141-154.
- Lindemann 2003** Lindemann, S. Koreans, Chinese or Indians? Attitude and ideologies about non-native English speakers in the United States. In: *Journal of Sociolinguistics*, 7 (2003), p. 348-364.
- Lindemann 2002** Lindemann, S. Listening with an attitude: A model of native speaker comprehension of non-native speakers in the United States. In: *Language in Society*, 31 (2002), p. 419-441.
- Metara et al. 2011** Metara, C., C. Stefanile & R. Brown. The role of immigrant acculturation preferences and generational status in determining majority intergroup attitudes. In: *Journal of Experimental Social Psychology*, 47 (2011), p. 776-785.
- Meyerhoff 2006** Meyerhoff, M. *Introducing Sociolinguistics*. Londen etc.: Routledge, 2006.
- Tellegen 2009** Tellegen, T. *Goede reis: dierenverhalen over vertrek en aankomst*. Amsterdam Querido 2009.

Internetbronnen:

CBS:

- <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm>
geraadpleegd 29-12-2011
- <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=1057>
geraadpleegd 29-12-2012
- <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=1013>
geraadpleegd 29-12-2012
- <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm?ConceptID=950>
geraadpleegd 29-12-2012
- <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=37325&D1=a&D2=0&D3=0&D4=0&D5=0-4,137,152,215,232&D6=0,4,9,%28l-1%29-l&HDR=G2,G1,G3,T&STB=G4,G5&VW=T>
geraadpleegd 29-12-2012
- <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=37713&D1=0,3,6&D2=0&D3=0,4,7-8,10,14,18,20-21,24,27-29,33,35-36,38-39,42-43,49-50&D4=0&D5=l&HDR=T,G2&STB=G1,G3,G4&CHARTTYPE=0&VW=T>
geraadpleegd 29-12-2012
- <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=70232ned&D1=74-117&D2=16-20&HDR=G1&STB=T&VW=T>
geraadpleegd 23-01-2012
- <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37325&D1=0-2&D2=0&D3=0&D4=0&D5=2-4,38,89,96,103-113,173,177,195,205,207-209,212,227-230&D6=0,4,8,12,l&HD=120121-1825&HDR=T,G2,G3,G5&STB=G1,G4>
geraadpleegd 23-01-2012

BMC onderzoek:

http://www.bmconderzoek.nl/files/u17/Rapport_kiezersonderzoek_Tweede_Kamer_2010.pdf

geraadpleegd 25-01-2012.

Nieuwssites:

<http://www.nrcnext.nl/blog/2011/09/12/polen-in-nederland-harde-werkers-of-uitvreter/>

geraadpleegd 23-01-2012

<http://eindhoven.dichtbij.nl/112/polen-stelen-drank-en-bedreigen-medewerker>

geraadpleegd 23-01-2012

<http://www.heiloo-online.nl/nieuws/5967-polen-stelen-autoradios.html>

geraadpleegd 23-01-2012

<http://weblogs.nrc.nl/rechtenbestuur/2011/08/19/de-uitspraak-mag-de-minister-roemeense-arbeiders-weigeren-omdat-er-ander-aanbod-is/>

geraadpleegd 23-01-2012

Overig:

<http://www.top40.nl/index.aspx?week=24&jaar=2009>

geraadpleegd 23-01-2012

Link naar enquête:

<http://www.thesistools.com/web/?id=241165>

Bijlage 1. Teksten Toon Tellegen

- 1. Tekst spreker 1 (Ned1)**
- 2. Tekst spreker 2 (Tur1)**
- 3. Tekst spreker 3 (Dui1)**
- 4. Tekst spreker 4 (Kroa1) en spreker 5 (Tur2)**
- 5. Tekst spreker 6 (Sur1)**
- 6. Tekst spreker 7 (Ned2) en spreker 9 (Kroa2)**
- 7. Tekst spreker 8 (Dui2)**
- 8. Tekst spreker 10 (Sur2)**

1. Tekst spreker 1 (Ned1)

Pagina 46-47 Toon Tellegen's *Goede reis: dierenverhalen over vertrek en aankomst* (2009)

2. Tekst spreker 2 (Tur1)

Pagina 18-19 Toon Tellegen's *Goede reis: dierenverhalen over vertrek en aankomst* (2009)

3. Tekst spreker 3 (Dui1)

Pagina 36-37 Toon Tellegen's *Goede reis: dierenverhalen over vertrek en aankomst* (2009)

4. Tekst spreker 4 (Kroa1) en spreker 5 (Tur2)

Pagina 24 Toon Tellegen's *Goede reis: dierenverhalen over vertrek en aankomst* (2009)

5. Tekst spreker 6 (Sur1)

Pagina 43 Toon Tellegen's *Goede reis: dierenverhalen over vertrek en aankomst* (2009)

6. Tekst spreker 7 (Ned2) en spreker 9 (Kroa2)

Pagina 49 Toon Tellegen's *Goede reis: dierenverhalen over vertrek en aankomst* (2009)

7. Tekst spreker 8 (Dui2)

Pagina 21 Toon Tellegen's *Goede reis: dierenverhalen over vertrek en aankomst* (2009)

8. Tekst spreker 10 (Sur2)

Pagina 28 Toon Tellegen's *Goede reis: dierenverhalen over vertrek en aankomst* (2009)

Bijlage 2. De vragenlijst

De introductie

ThesisTools

Maak en verspreid gratis je online enquête op www.thesistools.com

Attitudes & Taalvariëteiten

Deze enquête betreft de meningen die mensen hebben ten opzichte van bepaalde taalvariëteiten van het Nederlands. Na het invullen van enkele persoonlijke gegevens (geslacht, leeftijd en nationaliteit), volgen er 10 korte spraakfragmenten. Elk spraakfragment gaat gepaard met een korte vragenlijst, bestaande uit gesloten meningvragen. Er is geen goed of fout, het gaat puur om uw mening. Al uw gegevens en antwoorden worden uiteraard anoniem verwerkt.

ThesisTools

Maak en verspreid gratis je online enquête op www.thesistools.com

Persoonlijke gegevens

Attitudes & Taalvariëteiten

1.

Bent u een man of een vrouw? *

Man

Vrouw

2.

Wat is uw leeftijd? *

3.

Wat is uw woonplaats? *

4.

Bent u in Nederland geboren? *

Ja

Nee

5. **Zijn uw ouders in Nederland geboren?**

Ja, beiden zijn in Nederland geboren
 Één ouder is in Nederland geboren
 Nee, beide ouders zijn in het buitenland geboren

6. **Heeft u veel contact met Marokkanen?**

Mate van contact nooit dagelijks

7. **Heeft u veel contact met Surinamers?**

Mate van contact nooit dagelijks

8. **Heeft u veel contact met Fransen?**

Mate van contact nooit dagelijks

9. **Heeft u veel contact met Turken?**

Mate van contact nooit dagelijks

10. **Heeft u veel contact met Duitsers?**

Mate van contact nooit dagelijks

10. **Heeft u veel contact met Duitsers?**

Mate van contact nooit dagelijks

11. **Heeft u veel contact met Antillianen?**

Mate van contact nooit dagelijks

12. **Heeft u veel contact met voormalig Joegoslaven?**

Mate van contact nooit dagelijks

13. **Heeft u veel contact met Engelsen?**

Mate van contact nooit dagelijks

14. **Heeft u veel contact met Polen?**

Mate van contact nooit dagelijks

[Naar de geluidsfragmenten](#)

De begeleidende tussentekst

ThesisTools

Maak en verspreid gratis je online enquête op www.thesistools.com

Er volgen nu 10 geluidsfragmenten waarin een spreker een korte passage voorleest. Elk geluidsfragment gaat gepaard met 13 vragen: 12 daarvan zijn stellingvragen en de laatste vraag is een meerkeuzevraag ter identificatie van de spreker: waar denkt u dat de spreker vandaan komt?

U mag tijdens het luisteren naar het fragment al beginnen met het beantwoorden van de vragen. Graag wil ik nogmaals benadrukken dat er geen goede of foute antwoorden zijn (behalve bij vraag 13), maar dat het puur om uw mening gaat. Al uw antwoorden worden anoniem verwerkt.

[Verder](#)

ThesisTools

Maak en verspreid gratis je online enquête op www.thesistools.com

Identificatietaak:

21.

In welk land is deze spreker geboren en opgegroeid? *

- Nederland
- de Antillen
- China
- Duitsland
- Engeland
- Marokko
- Kroatië
- Frankrijk
- Turkije
- Polen
- Suriname
- België
- Indonesië
- Spanje
- Zweden
- Rusland
- Geen van bovenstaande antwoorden

22.

Hoe buitenlands vindt u deze spreker klinken?

no_value

Heel erg

Absoluut niet

[Naar Spreker 2](#)